नेपालको पहिलो बौद्ध मासिक

आनन्द भूमि

२०६७ जेष्ठ पूर्णिमा/- वर्ष ३८ अंक २
बु.सं. २५५४ ने.सं. ११३०

The Ananda Bhoomi (Year 38, Vol. 2)
A Buddhist Monthly : June/July 2010

प्रमुख सल्लाहकार:
भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर (प्रमुख, आ. कु. वि.)
भिक्षु मैत्री महास्थविर (अध्यक्ष, आ. कु. वि. संस्था)

सल्लाहकार:
भिक्षु धर्ममूर्ति (सचिव, आ.कु.वि.)

व्यवस्थापक
भिक्षु सरणंकर
आनन्द कुटी विहार, ४२७१४२०

विशेष प्रकाशनका लागि सहयोगी:
बुद्धजयन्ती समारोह समिति, २५५४, श्रीघः काठमाडौं

वितरण तथा अर्थ
भिक्षु पियदस्सी, भिक्षु नारद

लेखा व्यवस्थापन:
भिक्षु प्रज्ञारत्न, सुरेश महर्जन, स्वयम्भू

आवरण
कवि मानन्धर

सम्पादक/प्रकाशन संयोजक:
कोण्डन्य
बुद्ध विहार भृकुटीमण्डप, ४२२६७०२

वितरणार्थ सहयोगीहरू:

बुद्धजयन्ती समारोह समिति (श्रीघः), शाक्य वाच शप-बनेपा, अ. इन्द्रावती, सुश्री वीणा कंसाकार, सुश्री शकुन्तला प्रधान, श्रीमती केशरी वज्राचार्य, सुवर्णमुनि शाक्य (भैरहवा), नरेश वज्राचार्य, विद्यादेवी शाक्य (बुटवल), याम शाक्य (वेनी), सर्जु वज्राचार्य (पाल्पा), उत्तममान बुद्धाचार्य (पोखरा), कृष्णप्रसाद शाक्य (बाग्लुङ्), विजय गुरूङ् (लमजुङ्), ।

मुद्रण:
डट्स प्रिन्टिङ् हाउस, प्रयागपोखरी, ललितपुर, फोनः २१२०२३५

प्रकाशक:
आनन्दकुटी विहार
आनन्द कुटी विहार, स्वयम्भू, फोनः ४२७१४२०

का.जि.द.नं. ३४/०३४/०३५/म.क्षे.हु.नि.द.नं. ७/०६१/६२

बुद्धवचनामृत

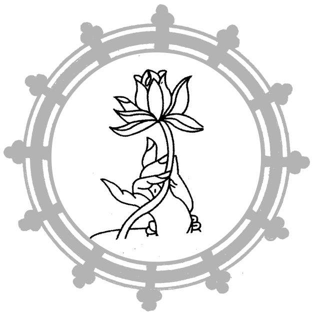

जयं वेरं पसवति-दुक्खंसेति पराजितो ।
उपसन्तो सुखं सेति-हित्वा जय पराजयं ॥

विजयले वैरभाव उत्पन्न गराउँछ, पराजित व्यक्ति दुःखपूर्वक सुत्छ, शान्त व्यक्ति जय र पराजयलाई त्यागेर सुखपूर्वक सुत्छ ।

त्याःम्हसित वैरी दइ, बूम्हसित दुःख जुइ, त्याः-बू त्वःता शान्त जुयाच्वंम्ह सुखपूर्वक द्यनी ।

Victory breeds hatred. The defeated live in pain. Happily the peaceful live, giving up victory and defeat.

- धम्मपद २०१

सम्पर्क कार्यालय
आनन्द भूमि
आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।
फोनः ४२७१४२०
E-mail : anandakutivihar@ntc.net.np

वार्षिक रू. १५०/- एकप्रति रू. १५/- वार्षिक ग्राहक बनी सहयोग गरौं ।

सम्पादकीय

जित-हारबाट मुक्त हुनसके सुखप्राप्ति

जीवन-जीवन्तता दिने क्रममा हामी अनेकानेक पक्षविपक्षलाई समेटिएर अगाडि बढिरहेका हुन्छौं, जतिबेला कहिले सुख त कहिले दुःख, कहिले लाभ त कहिले अलाभ, कहिले निन्दा त कहिले प्रशंसा, कहिले सफलता त कहिले असफलता, कहिले जीत त कहिले हारझैं अष्टलोकधर्मबाट हामी प्रभावित भइराखेकै हुन्छौं । त्यसो त जीवन एकैनासले अगाडि सललल् नबढी उतार-चढावका साथ अनेकता र विविधतायुक्त परिवर्तन स्वरूपमा अगाडि बढ्ने क्रम हो- जीवन । त्यसैले जीवन अनिश्चित तवरमै गुज्रिरहेको हुन्छ भने यसभित्र निश्चित भन्नु एउटै मात्र यथार्थ सत्य हो- मृत्यु । मृत्युलाई सहजरूपमा वरण गर्न सजिलो छैन, मृत्युलाई समेत हामीले स्वाभाविक रूपमा स्वीकार्न सक्नुपर्छ, तर यसो गर्न जीवनलाई नजिकबाट बुझ्ने अभ्यासको जरूरत हुन्छ ।

जीवनलाई जगतले प्रभावित पार्नु स्वाभाविक प्रकृया हो । दक्षिण अफ्रिकाका सकर सिटीहरूमा भएगरेका गोल हाम्रा घरघरमा गोल भइरहेको यतिबेला विश्वकप फुटबलले दुनियाँको ध्यानाकृष्ट गरिरहेको छ । वास्तवमा खेल, जसको परिभाषा यही हो भनी परिभाषित गर्नु सजिलो छैन । मानसिक, अध्यात्मिक खेल, शारीरिक खेल, छलकपटपूर्ण चालबाजी टिकदम बाजी खेल यी सबै खेल नै हुन् । शारीरिक खेलमध्ये फुटबल मात्रै यस्तो खेल हो, जुन विश्वमा सबैभन्दा लोकप्रिय खेल हो । यसै खेलअन्तर्गत विश्वकपले संसारलाई एकावद्ध गर्न सकेको आभाष लोकजनले गरेका छन् । खेल मन पर्ने वित्तिकै खेल खेल्ने खेलाडीहरू मनपर्नु अस्वाभाविक होइन । त्यसपछि फलना देश मेरो पक्ष, त्यसलाई फाइनलमा पठाउनु पर्छ, जिताउनु पर्छ भन्दै पक्ष लिने मात्र होइन त्यसमै जुवाबाजी समेत गर्न पछि पर्दैनन् । खेलमा जित्नेले रमाई रमाई पैसा उडाउने काम गर्छन् त हार्नेहरू दुःखित बनी सुर्ताएर बस्ने हुन्छ । बढी क्रेज वा आशक्तपनले जो कसैलाई दुःखित तुल्याउँछ ।

वस्तुतः यतिबेला कुनैपनि कुरामा आशक्त नहोऊ भन्ने बुद्धोपदेशलाई मनन गर्नु प्रासाङ्गिक होला । किनकि बढी क्रेज-आशक्तिले हामीलाई सताइरहेको छ, दुःख दिइरहेको छ । कामकुरा एकातिर कुम्लो बोकी ठिमीतिर भनेझैं खेलभावनासहित खेल हेर्ने दर्शक हामीले अचिन्ति तं पि भवति, चिन्तितं पि विनस्सति अर्थात् जे सोचिन्छ त्यसको विपरीत हुनसक्छ, जे कल्पनै गरिन्न र त्यस्तै त्यस्तै भइरहन्छ । विश्वकपको दावेदारी टिम भन्दै हामी ब्राजिल, अर्जेन्टिना, स्पेन, पोर्चुगल, इङ्गल्याण्ड, इटली, दक्षिण अफ्रिका आदि ....हौं भन्दै गर्वले गद्गद् हुनेहरू विपरीत परिणाम भोग्दै दुःखित भइराखेका हुन्छौं । कल्पनै नगरेका जापान, कोरिया, अमेरिका, स्लोभाकिया ....जस्ता टीमको सफलताले सबैलाई आश्चर्यचकित तुल्याइदिएको छ । यतिसम्म कि चाहिनेभन्दा बढी आशक्त हुनेहरू अर्थात् एकलकाँटे पक्षवादीहरू फलाना मेरो टिम हारेदेखि वर्ल्डकप नै हेर्न मन लागेन, क्या बोर....भन्दै दुःखित हुन्छन्, नुन खाएको कुखुरा झैं घोरिएर बस्छन् । अति क्रेजीहरू जितहार मात्र हैन गरेको गोल र खाएको गोलमै झुण्डिएरै बाजीमार्नमै व्यस्त हुन्छन् । वास्तवमा मनोबल गिर्ने गरी, झैझगडा नै हुने गरी क्षणिक आवेगमा हाहा र हुहु गर्दै पक्षवादी हुँदा दुःख हुन्छ कसलाई ? नरमाइलो लाग्छ कसलाई ? मानसिक रूपमै आघात पर्ने गरी, मनोबल गिर्ने गरी, मनमा असर पर्ने गरी हामी पक्षवादी हुनु स्वयंको लागि हानिकारक सिद्ध हुनसक्छ । खेल हो, जितहारको भावना अर्थात् खेलकै भावनामा प्रतिष्ठित भई खेल हेर्न सके खेलको रौनकता छाउने हुन्छ, होइन भने उत्तेजनामा हिंस्रक प्रवृत्ति समेत प्रदर्शन गर्न पछि पर्दैनन् ।

जीवनसँग सम्बन्धित हरपक्ष जीत-हार, सफलता र असफलतासँग हातेमालो गर्दै अगाडि बढिरहेको हुन्छ । जीत-हार त भैहाल्छ, एकजना जित्नु भन्नु अर्को हार्नु हो र जीत-हारको अर्को नाम खेल हो । जो जीत हारलाई पन्छाएर अति आशक्तपूर्ण पक्षवादी मानसिकताबाट टाढिने हुन्छ, उसलाई खेल हेर्दा वा खेल्दा हारमै पनि खुशीको अनुभूति प्राप्त हुन्छ । जीतले उम्मीद ल्याईदिन्छ हारले, नयाँ पाठ सिकाउँछ । त्यसैले **जयं वेरं पसवति दुक्खंसेति पराजितो, उपसन्तो सुखं सेति हित्वा जय पराजयं** अर्थात् विजयले वैरभाव उत्पन्न गराउँछ, पराजित व्यक्ति दुःखपपूर्वक सुत्छ, शान्त व्यक्ति जय र पराजयलाई त्यागेर सुखपूर्वक सुत्छ भन्ने बुद्धोपदेशलाई हृदयंगम गर्नसके हामी आफै शान्त हुनसक्छौं ।

विषय-सूचि

क्र.सं.	विषय	लेखक	पृष्ठ
१.	सद्‌गृहस्थको चारवटा सम्पत्ति	✍ सत्यनारायण गोयन्का	४
२.	बौद्धझण्डा १२५ वर्षमा प्रवेश	✍ भिक्षु राहुल	६
३.	बुद्धको उपदेश र मनोविज्ञान	✍ केशरी वज्राचार्य	७
४.	जनशक्तिहरूको विदेश पलायन	✍ त्रिरत्न मानन्धर 'सद्धम्म कोविद'	१०
५.	विश्व-शान्तिका निम्ति शून्यता	✍ लोकबहादुर शाक्य	१२
६.	बुद्ध तिमी आऊ	✍ देवेन्द्रराज शाक्य	१३
७.	बुद्धशिक्षा-विश्व वातावरणको रक्षा	✍ शिशिल चित्रकार	१४
८.	बुद्ध भजन	✍ सरिता तुलाधर 'उपासिका'	१५
९.	धर्मनिरपेक्षताय् ब्वलंगु भ्रम व निवारण	✍ लाभरत्न तुलाधर	१६
१०.	दान पारमिता	✍ आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप	१८
११.	The Simple Essence of Buddhism	✍ Suwarna Shakya	२१
१२.	बौद्ध गतिविधि		२४

यस अङ्क

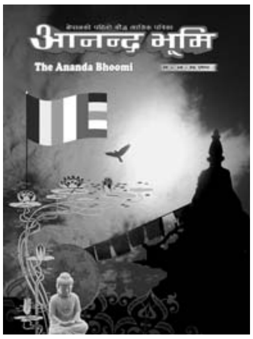

आनन्द भूमि

पढौं पढाऔं समयमैं वार्षिक ग्राहक बनौं

आनन्द कुटी विहार संस्था, पो.ब.नं. ३००७, काठमाडौं ।

फोनः ४२७१४२०

E-mail : anandakutivihar@ntc.net

गताङ्कमा

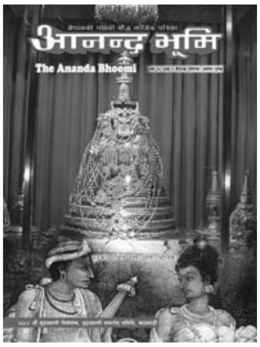

नेपालमा बुद्धवचन त्रिपिटक अनुवादबारे पछिल्लो जानकारी तथा बुद्धशिक्षासम्बन्धी ज्ञान लाभ गर्नुहोस् ।

www.tipitakanepal.org

सद्गृहस्थको चारवटा सम्पत्ति

✍ सत्यनारायण गोयन्का

भगवान्ले उहाँको अग्र उपासक गृहपति अनाथपिण्डिकलाई उपदेश दिनु हुँदै भन्नुभयो यी चारैवटा प्रीय, मनोरम र सुखद् अभिलाषाहरूलाई पूर्ति गर्ने चारधर्म साधनहरू पनि छन् जसबाट दुर्लभलाई सुलभ बनाइदिन्छ । यी चारवटा साधनहरू हुन्- श्रद्धा सम्पत्ति, शील-सम्पत्ति, त्याग-सम्पत्ति र प्रज्ञा-सम्पत्ति ।

श्रद्धा-सम्पत्ति

कसैको सम्यक् सम्बुद्धको ज्ञानप्रति श्रद्धा उत्पन्न हुन्छ, उहाँको गुणप्रति श्रद्धा उत्पन्न हुन्छ, ओहो भगवान् तथागत अरहन्त हुनुहुन्छ, सम्यक् सम्बुद्ध हुनुहुन्छ, विद्या-आचरण सम्पन्न हुनुहुन्छ, सुगत हुनुहुन्छ, लोकको ज्ञाता हुनुहुन्छ, अनुपम हुनुहुन्छ । बेठिक बाटोमा लागेका व्यक्तिहरूलाई सही बाटो देखाउन कुशल हुनुहुन्छ, देवता र मनुष्यहरूका शास्ता हुनुहुन्छ, आचार्य हुनुहुन्छ । बुद्ध हुनुहुन्छ, भगवान् हुनुहुन्छ ।

सम्प्रदायविहीन शुद्ध धर्मप्रति श्रद्धा जाग्दछ-धर्म स्पष्ट छ, सुआख्यात छ, सांदृष्टिक छ, अकालिक छ, जो कोहीले पनि यस धर्मलाई अपनाएर-अनुभव गरेर हेर्न सक्छन्, यसले उन्नतितर्फ लैजानेछ र प्रत्येक समझदार व्यक्तिले यसलाई धारण गर्न योग्य छ ।

सन्त समाजको पवित्रताप्रति श्रद्धा जाग्दछ । यी सन्तहरू सुमार्गगामी छन्, ऋजुमार्गगामी छन्, ज्ञानमार्गगामी छन् र सामीचीनमार्गगामी छन् । यी सन्तहरू शील, समाधि र प्रज्ञामा प्रतिष्ठित भएर अनार्यबाट आर्य बनिसके, निर्वाणलाई देखिसके । त्यसैले यिनीहरू सन्त छन्, निर्मल चित्त भएकाहरू हुन् । यसैकारणले उनीहरू पूज्य छन्, वन्दना गर्नलायक छन्, अथिति मान्नलायकका छन्, दक्षिणा दिन योग्य छन् । लोकमा यी अनुपम पूण्य-क्षेत्र हुन् ।

सद्गृहस्थ जब श्रद्धा सम्पत्तिबाट सम्पन्न हुन्छ तब उसको चित्तको कठोरता कम हुन्छ, उनमा मृदुलता आउँदछ । कटुता कम हुन्छ र मधुरता आउँछ । कुटिलता कम हुन्छ र सरलता आउँछ । यस्तो व्यक्तिले अरूलाई धोखा दिएर सम्पत्ति बटुल्न सक्दैन । धर्मपूर्वक नै सम्पत्ति आर्जन गर्दछ र धन कमाउन सफल रहन्छ ।

शील सम्पत्ति

शील सम्पन्न रहेको सद्गृहस्थले कुनैपनि प्राणीको हत्या गर्दैन, चोरी गर्दैन, व्यभिचार गर्दैन, झूठो बोल्दैन, मादक पदार्थको सेवन गर्दैन । शरीर तथा वाणीबाट यस्तो कुनै दुष्कर्म गर्दैन जुन काम गर्नाले अरूले निन्दा गर्छ । यसकारण शीलसम्पन्न व्यक्ति अपयश हुनबाट बच्दछ र यश सम्पन्न नै हुन्छ ।

त्याग सम्पत्ति

सद्गृहस्थले केवल संचय गर्न, संग्रह गर्न र परिग्रह गर्नका लागि मात्र धन कमाउँदैन । ऊ मात्सर्यरहित चित्तको जीवन जिउँदछ । उसले आफ्नो कमाईलाई संविभाग गर्दछ । त्यसलाई बाँट्छ । प्रसन्न चित्तले स्वच्छ मनले, खुल्ला हातले दान दिन्छ । यही नै एकजना सद्गृहस्थको दान सम्पत्ति हो । यसरी सम्पन्न भएर जब कोही सत्पुरूषलाई भोजन, वस्त्र, औषधि, निवास आदिको दान दिन्छ तब आयुबलको नै दान दिन्छ र त्यसको फलस्वरूप उसलाई पनि आयुबल नै प्राप्त हुन्छ । ऊ दीर्घजीवी हुनुको साथै स्वस्थ रहन्छ ।

प्रज्ञा सम्पत्ति

सद्गृहस्थ शील सदाचारको जीवन जिएर चित्तलाई एकाग्र गर्ने अभ्यास गर्दछ र कायमा कायानुपश्यना, वेदनामा वेदनानुपश्यना, चित्तमा चित्तानुपश्यना र धर्ममा धर्मानुपश्यना गर्दछ । यसरी अन्तरमुंखी भएर विपश्यनाको अभ्यास गऱ्यो भने

थाहापाउँदछ कि कसरी समय-समयमा पाँच प्रकारका आवरण-नीवरणहरू बाधा बनेर उसको चित्तमा छाउँछन्, मानौं पाँचैजना दुश्मन टाउकोमा चढेको छ ।

उसले थाहापाउँदछ कि कहिले काहीँ चित्तमा लोभ छाउँदछ र त्यसको कारण गर्न नहुने काम गर्न पुग्दछ । जुन गर्नुपर्ने हो त्यो गर्न सक्दैन । अकरणीय काम गर्नाले र करणीय काम नगर्नाले उसको सुख र ऐश्वर्यमा हानी पुग्दछ । त्यस्तै यदि चित्त द्वेष र दौर्मनस्यले भरेको छ भने पनि यस्तै हुन्छ । अथवा चित्त अल्छी र प्रमादले भरेको छ भने पनि अथवा बेचैनी र आत्मग्लानिले भरेको छ अथवा शंका र सन्देहले भरेको छ भने पनि त्यस्तै हुन्छ । विपश्यी गृहस्थ श्रावक समय-समयमा प्रकट हुने यी पाँचैवटा आवरण-नीवरणहरूलाई दुश्मनको रूपमा चिन्दछ र बुझ्दछ कि यी चित्तका क्लेश हुन्, मयल हुन् । यसरी बुझेर त्यसलाई प्रयत्नपूर्वक हटाउँछ । यी नीवरणहरूलाई नियालेर स्थूल-स्थूल सत्यको दर्शन गर्दछ र त्यसलाई विभाजन, विघटन, विश्लेषण गर्दै सूक्ष्म सत्यलाई साक्षात्कार गर्दछ र परमसत्य निर्वाणको दर्शन गर्दछ । अनार्यबाट आर्य बन्दछ । यस्तो सद्गृहस्थलाई महाप्रज्ञ भनिन्छ । पृथप्रज्ञ भनिन्छ । यस्तो व्यक्ति प्रज्ञा-सम्पदाबाट सम्पन्न हुन्छ ।

प्रज्ञाको आधारमा परमसत्यको मार्गमा अघि बढेको साधक अपायगति अधोगतितर्फ लैजाने आफ्ना सबै कर्म संस्कारहरूलाई क्षय गर्दछ । निर्वाणलाई साक्षात्कार गरेर गृहस्थ जब श्रोतापन्न बन्दछ, मुक्तिको श्रोतमा पर्दछ तब अधोगतिबाट पूर्णतया छुटकारा पाउँदछ । उनको जति जन्म बाँकी रहेको छ त्यो माथिको लोकको नै हुन्छ । यस प्रकार प्रज्ञामा पोष्ट भएर गृहस्थ आफ्नो सद्गतिको बारेमा निश्चित र आश्वस्त हुन्छ ।

यसरी श्रद्धा, शील, दान र प्रज्ञाद्वारा सद्गृहस्थले आफ्नो चारैवटा अभिलाषाहरू सजिलै पूरा गर्दछ र दुर्लभलाई सुलभ बनाउँदछ ।

☸

बौद्ध-वृद्धाश्रम, बनेपालाई सहयोग प्राप्त

बौद्ध-वृद्धाश्रम, बनेपाको लागि विभिन्न तवरबाट सहयोग गर्नेहरूको विवरण सर्वसाधारणको लागि जानकारी होस् भनी प्रकाशित गरिएको छ :-

१) ओजेश वज्राचार्य, छाउनी-स्वयम्भू, काठमाडौं । मार्फत् भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर रू. २५,०००।-

२) युनिटी बचत तथा ऋण सहकारी संस्था, मयुरहल, बनेपा रू. ५००।-

३) सुष्मा र रेजिता उपासिका, काठमाडौंबाट जेठ २२ गते, भोजन दान

वृद्धाश्रममा बस्न चाहनेहरूले-

- वृद्धाश्रमले तोकेको न्यूनतम शुल्क तिरी इच्छुक जो कोही वृद्धवृद्धाहरू बस्न सकिने ।
- आश्रममा उमेर हद पुरा गरी असहाय भएका वा घरमा आफ्ना छोराछोरीहरूबाट अलग्ग बस्न चाहने वा केही समय घर छाडी हावापानी फेर्न केही अवधिका लागि पनि आश्रममा रहन सकिने ।
- आश्रममा प्रवेश गर्न इच्छुक व्यक्तिहरु स्थायी वा अस्थायी रूपमा आश्रममा बस्न सकिने छ । अस्थायी रूपमा आश्रममा बस्ने व्यक्ति कम्तिमा ३ महिनासम्म बस्नुपर्ने छ ।
- बौद्ध वृद्धाश्रममा बौद्ध तथा अबौद्ध व्यक्तिलाई स्थान प्रदान गरिने छ । आश्रममा प्रवेश गरिसकेपछि आश्रमकै नियमानुसार प्रतिवद्ध हुनुपर्ने छ । बौद्ध वृद्धाश्रम बुद्धधर्म तथा बुद्धशिक्षामा आधारित भएकोले बुद्धधर्मअनुसार आचरणमा रही आश्रममा बस्न पाइने छ ।
- विशेष परिस्थितिमा बौद्ध वृद्धाश्रमको कार्यसमितिले वृद्धाश्रममा नै आजीवन बस्न चाहनेका लागि एकमुष्ट रकम तिरेर बस्न पाउने व्यवस्था गर्न सकिने छ । यसका लागि आपसी समझदारी कायम गर्न सकिने छ ।

सहयोगको लागि साधुवाद

उपरोक्त सहयोगी दाताहरूलाई हार्दिक साधुवाद व्यक्त गरिन्छ । बौद्ध-वृद्धाश्रमको भौतिक पूर्वाधारलगायत अन्य थुप्रै आवश्यकताहरू वा यथाश्रद्धा जो कसैले कुनैपनि रूपबाट सहयोग गर्न चाहने श्रद्धालुहरूलाई बौद्ध-वृद्धाश्रम हार्दिक अनुरोध गर्दछ । विस्तृत सम्पर्कका लागि बौद्ध वृद्धाश्रम, बनेपा, फोन ०११-६६२८४९, बुद्धविहार भृकुटीमण्डप, काठमाडौं, फोन ४२२६७०२, मोबाइल ९८५१०४६१८८ । ☸

बौद्धझण्डा १२५ वर्षमा प्रवेश

✍ भिक्षु राहुल

शान्तिनायक तथागत सम्यक् सम्बुद्धको जन्म, बुद्धत्व प्राप्ति, महापरिनिर्वाण दिवस यी तीन महत्वपूर्ण संयोगयुक्त २५५४ औं बुद्धजयन्तीको यस अवस्थामा बौद्धहरूको चिन्हको रूपमा मानिने बौद्ध झण्डाको बारेमा केही कुरा प्रष्ट गर्न चाहन्छु । विश्वमा बौद्ध झण्डा कसरी निर्माण भयो भन्ने विषय पनि जिज्ञासापूर्ण हुनसक्छ ।

जुनसुकै जातिको पनि आफ्नोपन सुरक्षा गर्नको लागि संस्कृति, सदाचार झल्काउने गरी झण्डाको उपयोग गरिने परम्परा भएजस्तै बौद्धहरूको आफ्नो विविधता प्रकाश पारी आफ्नोपन सुरक्षा गर्नको लागि विकास प्रकृया अगाडि बढाउनु स्वाभाविक हो । यस विषयसम्बद्ध विश्लेषण तथा समीक्षा गर्नु चासो लाग्दो विषय पनि हो । यसै सन्दर्भमा २५५४ औं बुद्धजयन्ती (बुद्ध पूर्णिमा) नेवार भाषामा भन्ने हो भने स्वाँया पुन्हीको सुअवसरमा यस ऐतिहासिक बौद्ध झण्डाको १२५ औं वर्ष पूर्ण भएको कुरा गौरवका साथ अगाडि राख्न चाहन्छु । सिद्धार्थ कुमारले ६ वर्षको घोर तपस्यापछि बुद्धत्व प्राप्त गरी सम्पूर्ण क्लेशबाट मुक्त हुनुभयो । उहाँले बुद्धत्व प्राप्तिपछि बोधिवृक्षमुनि ७ हप्ता सम्म बिताउनुभएको र विशेष गरी चौथौं सप्ताहमा अभिधर्मको पट्ठान न्याय मनन् गरी बस्नुभएको बेलामा उहाँको शरीबाट छवर्ण बुद्धरश्मि पदार्पण भई लोकान्तसम्म फैलिएको कुरा बौद्ध ग्रन्थमा उल्लेखित छ ।

छवर्ण बुद्धरश्मि फैलिएको आकार धम्मसंगिनी अट्ठकथा अट्ठसालिनीमा पनि उल्लेख भएको पाइन्छ । त्यसबेला फैलिएका छवर्ण बुद्धरश्मिको आधारमा बौद्ध झण्डाको निर्माण भएको कुरा स्पष्ट हुन्छ । "नील पीत लोहित ओदात माञ्जेट्ठ पभस्सर वसेन छब्बण्णा" अर्थात् नीलो, पहेंलो, रातो, सेतो, कलेजी र ती सबै रंगहरूको सम्मिश्रण गरी ६ वटा हुन् ।

साँच्चै नै भन्ने हो भने १२५ वर्षअगाडि श्रीलंकामा निर्माण गरिएको बौद्ध झण्डाको रंग ६ वटा नै हुन् । यसमा केही विवाद छैन । ती रंगहरू कसरी संकलन भयो भन्ने कुरा मात्र स्पष्ट गरेको हुँ ।

सन् १८८५ मा हेनरी स्टील ओलकट महासयको आग्रहमा वैशाख पूर्णिमाको दिन बसेको बैठकमा सि.पि. गुणवर्धन महासयद्वारा प्रस्तावित छवर्ण बुद्धरश्मि बौद्ध-झण्डामा राख्ने सहमति भएबमोजिम बौद्ध-झण्डाको निर्माण भएको थियो । सन् १९५० मा श्रीलंकामा आयोजित प्रथम विश्व बौद्ध सम्मेलनमा प्राध्यापक गुणपाल मललसेकर महासयको महत्वपूर्ण योगदान रहेको थियो, जुन सम्मेलनमा पारित भएअनुसार छवर्ण बौद्ध झण्डा विश्व बौद्ध झण्डाको रूपमा स्वीकारिएको हो ।

दुःख र खेदको कुरा, अमूल्य बौद्ध झण्डालाई अगौरव हुने गरी यस झण्डाको रंगको प्रयोगमा फरक फरक देख्न पाइन्छ । यस्को रंग बदल्नुको केही कारण भएतापनि यसको औचित्य र अनौचित्यताको विषयमा ध्यान राख्नु जरूरी छ । यसमा केही तर्कवितर्क गरिराख्नु पर्ने स्थिति छैन । भएको सत्य कुरालाई स्वीकार्न सके हामी वादविवादमा परी अशान्तिपूर्ण वातावरण अपनाउनु जरूरी छैन । बौद्धहरू शान्तिप्रीय छन् । बुद्धको उपदेशअनुसार मैत्री गर्नु मानवजातिहरूलाई मात्र नभई सबै प्राणीप्रति दयामाया मैत्रीपूर्ण सद्भाव राख्नु बौद्धहरूको कर्तव्य हो र यो हाम्रो विशेषता पनि हो । बौद्धहरू कुनै हालतमा अशान्ति चाहँदैनन् । विश्वमा शान्ति फैलियोस् भन्ने आकांक्षा नै गर्दछन् । तसर्थ बौद्ध झण्डाको नियम-स्वरूप के हो भन्ने विषयमा संक्षिप्त रूपमा उल्लेख गर्नु बाहेक कुनै कसैलाई वाद-विवादमा तान्ने मनसाय होइन ।

अन्तमा, २५५४ औं बुद्धजयन्ती उपलक्षमा विश्वमा शान्ति फैलियोस् तथा र सम्पूर्ण प्राणीहरूको कल्याण होस् भन्ने कामना गर्दछु ।

☸

बुद्धको उपदेश र मनोविज्ञान

✍ केशरी वज्राचार्य

आजकल पश्चिमी देशहरूमा बुद्धलाई ठूलो मनोविज्ञानवेत्ता भनेर वैज्ञानिक विश्लेशषण गर्न थालिएको छ । बुद्धले आफ्नो जीवनकालमा दिएका उपदेशहरू आफैले अनुभव गरेर मानवजीवनलाई सुखको बाटोमा लगाउन प्रेरणा दिएका छन् । त्रिपिटकको अध्ययन गर्दा जुनसुकै उदाहरण पनि त्यत्तिकै जीवनोपयोगी अनि ब्यावहारिक छ । प्राचीन श्रावस्ती नगरकी एक नारी कृशागौतमीको दृष्टान्तबाट बुद्धको उपदेश पद्धति पनि मनोवैज्ञानिक छ भन्ने कुरा थाहा हुन्छ । त्यसबेलाको समाजमा मानिसले यो पृथ्वीमा जन्म लिएपछि एक दिन अवश्य मर्नुपर्छ भन्ने कुरा थाहा नपाएको हुनै सक्तैन । तथापि कृशागौतमीलाई अज्ञानको पर्दाले ढाकेको थियो । मोहको बन्धनले बाँधिएको थियो । स्वार्थको अन्धकारले जेलिएको थियो । त्यही कारण ऊ विक्षिप्तभई छटपटिएर मरेको छोरालाई बचाउने वैद्यको खोजीमा भौंतारिरहेको बेला कसैले उसलाई बुद्धसमक्ष जाने सल्लाह दिन्छन् । ऊ बुद्धकहाँ पुग्छन् । अनि जीवनको वास्तविकतालाई राम्रोसित बुझ्दछन् ।

क्षणिक आवेस र भ्रममा परेर मानिस वास्तविकतालाई बिर्सने भूल गर्दछन् । कृशागौतमीले बुद्धको शरणमा गएपछि उपदेश सुनेर उनको अन्तस्करणको चेतना जागृत भयो । ऊ ठूलो भ्रममा रहेछ भन्ने कुरा उसले आफै बुझेका थिए । बुद्धले त उसको अन्तस्करणलाई जगाई दिएका मात्र हुन् । उसको अन्तस्करणमा स्वयम् ज्ञानको दियो बलेको थियो । खिया लागेको सुनलाई सुनारले आगोमा पोलेर पानीमा डुबाएपछि जुन चमक आउँछ त्यही चमक कृशागौतमीको चेतनामा पनि आयो । उसको सोचमा ठूलो परिवर्तन आयो । मानिसमा विद्यमान त्यही सोचाइ परिवर्तन नै बुद्ध-उपदेशको महान लक्ष हो । बुद्धले उनलाई आजसम्म कोही पनि नमरेको घरबाट तिल ल्याऊ, तिम्रो छोरा बचाई दिन्छु भनेर किन भनेका रहेछन् भन्ने यथार्थ उनले अनेक घर चाहार्दा चाहार्दै आफै महसुस गरिन् । उनले सत्यको पहिचान गरिन् । बुद्धले त उनलाई सही मार्गमा लाग्ने बाटो मात्र देखाइ दिएका थिए । कृशाले तिल खोज्दाखोज्दै आफसे आफ बुझेका थिए । बुद्धले फेरि उनलाई सम्झाई रहनु परेन । बुद्धले कृशालाई सम्झाए । कृशा ! मानिसको जिन्दगी यही हो ।

कृशागौतमी अज्ञानको अन्धकारमा अलमलिरहेका यस धरतीका असंख्य नरनारीका प्रतीक हुन् । स्वार्थको जालोमा बेरिरहेका अनगिन्ति मानिसहरूको प्रतिविम्ब हो । कुसंस्कार र सामाजिक अन्धविश्वासले थिचिएकी पीडाका ज्वाला हुन् । वन डढेको देख्ने तर मन डढेको नदेख्ने मानिसहरूका प्रतिछाँया हुन् । उनी सामाजिक पारिवारिक भेदभाव र नारी जातिमाथि लगाइने एकतर्फी अविवेकी दोषारोपणबाट उत्पीडित नारीको उद्बोधन हुन् । अन्ततः यो समाज कति अविवेकी र स्वार्थको जंजालमा लपेटिएको छ भन्ने कुराको ज्वलन्त उदाहरण निरीह कृशागौतमीको जीवनीमा पाइन्छ । यही कुरालाई बुद्धले कृशागौतमीको उपमा दिएर समाजलाई नयाँ सोचबाट अगाडि बढ्न उपदेश गरेका छन् । कृशा गौतमीको छोरा भन्दा श्रावस्तीमा के अरू मानिस मरेका थिएनन् त ? अवश्य नै मरेका थिए । तर यसका साथै उनीमाथि मात्र होइन समाजले मानिसलाई जुन किसिमका अविवेकी ब्यवहार गर्दथे त्यसलाई जरैबाट हटाउनु आवश्यक थियो । बुद्धको शरणमा गएपछि उनमा जुन परिवर्तन आयो, त्यो हरेक मानिसमा आउनुपर्छ । त्यो कसरी आउँछ ? त्यही उपाय बुद्धको उपदेशमा छ । बुद्धलाई नचिन्नेहरू चिनेर बूझ पचाउनेहरू त्यसबेला पनि थिए । आज पच्चीससय वर्षपछि पनि त्यत्तिकै छन् । तर फरक के मा छ भने त्यतिबेला पृथ्वीमा मानिसहरू थोरै थिए, अहिले छअर्ब पुगिसकेका छन् । त्यस अनुपातमा हेर्ने हो भने अझै पनि मानिसको चित्तको प्रवृत्तिमा आकाश र जमिनको ठूलो अन्तर कायमै छ ।

बुद्धले भनेका छन्- यो पृथ्वीमा एक मुट्ठी माटो जति मात्र मानिस सज्जन र दयालु छन् । बाँकी पृथ्वीको माटो जति त सबै दुष्ट र नराम्रो प्रवृत्तिका छन् । त्यसमा क्रमशः सुधार ल्याउन सकिन्छ । खराब प्रवृत्तिलाई सुधार

गरेर जिन्दगी सुखमय बनाउने कुरा आफ्नै हातमा छ । यहाँनिर विचारगर्ने हो भने मानिसले पहिले आफैले आफ्नो चित्त शुद्धगर्न बुद्ध उपदेशलाई पालन गर्ने प्रतिबद्धता जनाउनु पर्दछ । मेहनत गर्नुपर्छ । त्यसका लागि ठूलो प्रयास गर्नुपर्छ । तर त्यो साह्रै गाह्रो हुन्छ । बुद्धलाई त असंख्य जन्मपछि मात्र बुद्धत्व प्राप्त भयो भने साधारण मानिसबाट एकै चोटी कसरी आशा गर्ने ? त्यसैले बुद्धले भनेका छन्- धर्म मार्गमा लाग । धर्मको आचरण गर । कृशागौतमीले बुद्धको शरणमा गएपछि ज्ञान हासिल गरेर समाजलाई जुन उदाहरण देखाएका थिए, त्यो नै उत्तम मार्ग हो जसलाई आजको समाजले पनि बुझ्नु जरूरी छ । विवेक विचार गर्न शक्ति मानिसमा बढी हुन्छ । तर त्यसलाई स्वार्थको जालोले ढाकेको हुन्छ । यही कुरा हामी कृशागौतमीको जीवन कथामा पाउँछौ ।

समाजसँग बदला लिन चाहने अंगुलिमाल बुद्धको शरणमा गएर बुद्धको महाकरूणाले गर्दा नयाँ अहिंसक बनेको अर्को उदाहरण छ । हत्या, हिंसाको नराम्रो बाटो त्याग्ने अंगुलिमालको जीवन-कथा पनि बुद्ध-उपदेशमा पाइने मनोविज्ञानको यस्तै अर्को ज्वलन्त उदाहरण हो । मानिस मिथ्या आरोपबाट कतिसम्म प्रताडित हुन्छन् र त्यसबाट ऊ कति हदसम्म हिंस्रक प्रवृत्तिबाट ग्रसित हुन्छ भन्ने कुरा अंगुलीमालको जीवन-कथामा पाइन्छ । धेरैजसोलाई ऊ एउटा हिंस्रक, हत्या, हिंसा गर्ने नीच प्रवृत्तिका मानिस हुन् भन्ने कुरामात्र थाहा छ । उसले किन त्यस्तो गलत बाटो अपनाउनु पऱ्यो भन्ने बारे त्रिपिटक अध्ययन गर्ने बुद्ध-उपदेशमा निहित यथार्थ सत्यलाई बोध गर्ने अनि गहन विश्लेषण गर्नेहरूलाई राम्रोसँग थाहा छ । एउटा अंगुलीमालको जीवन-कथाबाट मानव-जगतलाई नै दया, प्रेम, करूणा र सद्भावको शिक्षा दिएका छन् । घृणा, द्वेषले मानिसलाई कतिसम्म हानी गर्दछ भन्ने ज्वलन्त उदाहरण पनि अंगुलीमालको जीवन-कथामा छ ।

अंगुलीमाल सानो छँदा अत्यन्त प्रतिभाशाली आमाबाबु र गुरूप्रति आदर सत्कार गर्ने आज्ञाकारी बालक थियो । जसको नाम अहिंस्रक थियो । मेधावी छात्र भएकाले उनी गुरूकुलमा नै साथीहरूसँग अध्ययन गर्दथे । मानवीय प्रवृत्तिको राम्रो विश्लेषण पनि उनको जीवन कथामा प्रष्ट छ । साथी सहपाठीहरू नै उसको इर्ष्या गर्दथे । उनीहरू सबै इमान्दार प्रतिभाका दुष्मन बनेका थिए । दुष्ट र अज्ञानीहरूको संगत त्याग्नुपर्छ । आफूजस्तै असल सत्पुरूषको मात्र संगत गर्नुपर्छ भन्ने बुद्ध-उपदेश हो । अंगुलीमालले दुष्टहरूको संगत त्याग्नुभन्दा अगाडि नै ऊ दुष्टहरूको षडयन्त्रमा पऱ्यो । गुरूलाई उनको विरूद्ध नानाथरी झुठा आरोप र पोल अगाउने कार्य इर्ष्यालु सहपाठीहरूले गरे । दुष्ट प्रवृत्तिका मानिसहरू कतिहदसम्म असल मानिसका विरूद्ध जानसक्छन् भन्ने उदाहरण अंगुलीमालको जीवन-कथामा छ । एक दिन सहपाठीहरूले गुरूलाई पोल सुनाए । अहिंस्रक गुरूआमाप्रति आशक्त छ । गुरूको आँखा छलेर गुरूआमासित नै सहवास गर्छन् भन्नेजस्ता संगीन झुठा आरोप अहिंस्रकलाई लाग्यो । गुरूले त्यसबेला आफ्ना सबै विवेक बुद्धि बिर्सिए । झुठा लाञ्छनालाई परीक्षण गर्नै सकेनन् । दृष्यहरूको बहकाउमा लागे । आफै पनि अविवेकीहरूको फन्दामा परेपछि गुरूले अहिंस्रकलाई गुरूकुलबाट निर्दयतासाथ निकाले । गुरूकुलबाट निकालिएका अहिंस्रक आमाबाबुबाट तिरस्कृत भए । आफ्नै जन्मदाता परिवारबाट तिरस्कृत भएपछि ऊ समाजमा अपहेलित भयो । उनको जाने ठाउँ कहिं भएन । बाँच्ने सहारा नै भएन । निराशा, कुण्ठाबाहेक उसलाई केही मिलेन । उसले आत्महत्या गर्न सकेन । बरू त्यो निर्दयी अविवेकी समाजसँग बदला लिन ऊ जंगल पस्यो । अविवेकीहरूसँग एक्लै लड्यो । हत्या, हिंसाको गलत मार्ग अपनायो त्यसपछि ऊ अहिंस्रकबाट अंगुलीमाल डाँका भयो । राजाका थुप्रै सिपाहीहरूले उसलाई पक्रन के उल्टै तिनीहरूलाई समेत बाँकी राखेनन् । हिंसाको कोलाहल मच्चियो । व्यापारीहरू बाटो बदलेर हिँड्न थाले । ऊ एक्लो थियो । तर उसले सयौं मानिसहरूको हत्या गरिसकेको थियो । राजा पनि आजित थिए । अंगुलीमालबाट कसरी छुट्कारा पाउने ?

अन्ततः एक दिन अंगुलीमाललाई सही बाटोमा ल्याउन बुद्ध आफै अग्रसर हुन्छन् । अंगुलीमाल र बुद्धको भेट हुन्छ । अंगुलीमाल बुद्धलाई नभाग्न आदेश गर्छन् । शान्त, गम्भीर, धीर स्वभावका बुद्ध आफू भागिरहेको होइन, अंगुलीमाल तिमी आफै भागिरहेका छौ भन्छन् । अंगुलीमाल झसंग हुन्छन् । वास्तवमा अंगुलीमाल गलत मार्गमा दौडिरहेका थिए । बुद्ध विस्तारै पाइला चलाइरहेका थिए । बुद्धको

तेजले अंगुलीमालको आँखा तिरमिराउँछ । बुद्धले अंगुलीमाललाई शरणमा लिन्छन् । प्रीय वचनले सम्बोधन गर्छन् । बुद्धको मधुर-प्रीय वचनले अंगुलीमाल झस्किन्छन् । आखिर अंगुलीमालको हृदय तत्काल परिवर्तन हुन्छ । ऊ बुद्धको पाउमा पर्छ । महाकरूणावान् बुद्ध अंगुलीमाललाई उठाउँछन् । आफ्नो विहारमा लान्छन् । चीवरवस्त्र लगाउन दिएर प्रव्रजित गर्छन् । राजाको सयौं सिपाहीले गर्न नसकेको दमन बुद्धको महाकरूणा वचनले आखिरमा भिक्षु बन्न अभिप्रेरित गर्छ । राजा छक्क पर्छन् । अंगुलीमाल भिक्षु बन्नु ठूलो आश्चर्यको कुरा हुन्छ । यहाँ बुद्धको महाकरूणाको विश्लेषण गर्न सकिन्छ । बुद्ध-उपदेशमा मनोविज्ञान रहेको पुष्टी हुन्छ । कुनै कविले भनेका छन्- धरती जित्न धरती सबै हृदय चाहिन्छ । हो, बुद्ध हृदय जत्रै विशाल छ । आकाशजस्तै अनन्त छ । सगरमाथा हिमालजस्तै उच्च छ । प्रशान्त महासागर जस्तै गहिरो छ । वास्तवमा बुद्धबाहेक अरू कसमा हुन्छ यति विशालता ? बुद्धले अंगुलीमालको मन जितेर उसलाई गलत बाटो छाडी सही मार्गमा ल्याउने जुन प्रेम र करूणा देखाएका थिए, त्यो सम्पूर्ण मानव जगतका लागिअविष्मरणीय उदाहरण बनेको छ । यो बुद्ध -मनोविज्ञान हो । ☸

पाप कर्म (अकुशल कर्म) कहिल्यै नगर्नु
पुण्य (कुशल कर्म) गर्दै जानु ।
आफ्नो चित्तलाई (मन) शुद्ध गर्नु
यहि नै बुद्धको उपदेश हो ।

VISHWA MOTOR TRADERS
Putalisadak, Kathmandu Tel. 4225625 / 4244173

बिश्व मोटर ट्रेडर्स
ख-२,४०८, पुतलिसडक, काठमाडौं, नेपाल ।
फोन नं: ४२२५६२५, ४२४४१७३, फायक्स: ४२२१८५५
ईमेल: vmtautoparts@wlink.com.np

टोयोटा, मित्सुबिसि, निशान, इसुजु, सुजुकि इत्यादि
गाडिका पार्टसहरु को लागि सम्पर्क गर्नुहोस् ।

२५५४ औं बुद्ध पूर्णिमा-स्वाँया पुन्हिको सुखद् उपलक्ष्यमा समस्त नेपालीहरूमा सुख, शान्ति, समृद्धिकोलागि हार्दिक शुभ-कामना ।

हसना बचत तथा ऋण सहकारी संस्था लि.
Hasana Saving & Credit Co-operative Ltd.
Balambu (Bhastipur), Kathmandu

हाम्रा सेवाहरु

१. बिहानी सेवा (Morning Counter) को सुविधा
२. Western Union Money Transfer को सुविधा
३. Nabil Remittance को सुविधा
४. दैनिक मौज्दातमा ८.५% ब्याजदर
५. साधारण बचतमा ९% ब्याजदर
६. मुद्दतिमा १२% बार्षिक ब्याजदर
७. कुनैपनि बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको चेकलाई समाशोधन (Clearing house) सुविधा प्रदान गर्ने
८. कुनै पनि बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको शेयर सम्बन्धि आवश्यक सेवा तथा परामर्शको व्यवस्था
९. कुनै पनि बैंक तथा वित्तिय संस्थाहरुको प्राथमिक शेयर (IPO) निष्काशन हुँदा आवेदन गरिदिने व्यवस्था ।

जनशक्तिहरूको विदेश पलायन

✍ त्रिरत्न मानन्धर
"सद्धम्म कोविद"

नेपाल श्रोत र साधन अभाव भएको देश होइन । यहाँको भौगोलिक अवस्थाले गर्दा विविध किसिमका श्रोत र साधनहरू प्रकृतिप्रदत्त छन् । यहाँका हिमाल, पहाड, उपत्यका तथा तराइका भूभाग आर्थिक विकासका लागि आवश्यक श्रोत र साधनले भरिपूर्ण छन् । तराई तथा उपत्यकामा भएको उर्वर माटोले कृषिकार्य गरेर अत्याधिक आर्जन गर्नसक्ने अवस्था विद्यमान छन् । यहाँका सुन्दर प्राकृतिक दृश्यहरूले प्रकृति प्रेमीहरूलाई जहिले पनि आकर्षित पारिरहेका हुन्छन् । देशका विभिन्न धार्मिक महत्वका स्थानहरूले धार्मिक आस्थावानहरूलाई जहिले पनि त्यहाँ पुग्न लालायित गरिरहेका हुन्छन् । यसरी प्राकृतिक र धार्मिक पयर्टन विकासको लागि प्रचुर मात्रामा आकर्षित स्थानहरू छन् । हिमाल, पहाड र बन जंगलमा पाइने अमूल्य जडिबुटी निर्यात गरेर वा स्वदेशमै त्यसको प्रशोधन गरेर आर्थिक अवस्था उकास्ने उपायहरू प्रशस्त छन् । हिमाल तथा पहाडबाट बगेका झरनाहरू जलश्रोत विकासका लागि उचित प्रयोगमा ल्याउन सकिन्छ । यसरी श्रोत र साधनको कमी नेपालमा कुनैपनि हिसाबले छैन ।

तर यति हुँदाहुँदै पनि वर्तमान नेपालको अवस्था कहालीलाग्दो छ । यहाँका लाखौं युवाजन शक्तिहरू अर्थोपार्जन गर्नका लागि विदेश जान बाध्य भएका छन् । आफ्नो घरआँगनका खेतीबारी छोडेर आफ्नो जिउज्यानको सुरक्षा नभएता पनि शारीरिक श्रम गर्न विदेशिएका छन् । आफ्नो अस्मिता लुटिन्छ भनेर थाहा हुँदा हुँदै पनि आफ्ना चेलीहरूलाई विदेश पठाउन सघाइरहेका छन् । त्यस्तै विद्यार्थीहरू आफ्नो देशमा भएका उच्चशिक्षालाई वास्ता नगरी विदेशमा उच्चशिक्षा लिन लाखौंको संख्यामा विदेश धाइरहेका छन् । व्यापारी तथा उद्योगपतिहरू पनि अब यहाँ बसेर कमाउन सकिन्न भनेर उद्योगलाई बन्द गर्दै पूँजी समेत विदेशमैं लगेर राम्रो लगानीको अवसर खोजी गरिरहेका छन् । विभिन्न विषयमा दक्षता हासिल गरेका उच्च जनशक्तिहरू पनि देशको मायालाई थातिमा राखेर अवसरको खोजीमा विदेशमै धाउन बाध्य भइरहेका छन् । यसरी नेपाली जनमानस आफ्नो देशलाई छोडेर विदेशमा भाग्य चम्काउन धाइरहेका छन्, त्यसै बाटोलाई पछ्याइरहेका छन् ।

यस्तो किन भइरहेको छ भन्ने प्रश्नको उत्तर खोजी गरेमा नेपालमा विभिन्न क्षेत्रमा बढिरहेको अशान्ति, लूट, चन्दाआतंक आदि विभिन्न क्षेत्रमा देखापरेका अराजकता तथा विसम परिस्थिति नै हुन् भन्ने स्पष्ट हुन्छ । यस्तै यहाँका राजनैतिक नेताहरू पनि उत्तिकै दोषी छन् जसले यस्ता अराजकतालाई प्रोत्साहित गरिरहेका छन्, निरन्तरता दिइरहेका छन् नातावाद कृपावादलाई संस्थागत गर्न बल पुर्‍याइरहेका छन् र राजनीतिलाई अपराधिकरण गरिरहेका छन् ।

यद्यपि नेपालका राजनीतिवाजहरू आफूहरूलाई जनताका नेता भन्ने दावी गर्छन् तर आफ्नो कार्यकलापले उनीहरूले यो देशलाई यत्ति अशान्तको भुमरीमा पुर्‍याइसकेका छन् कि अब यो देशमा सोझासीधा मानिसहरू बस्नलायक नरहेको लक्षण देखापरिसकेको छ र सामान्य जनताहरू उनीहरूको नामले नै एलर्जी हुने परिस्थिति भइरहेको छ । किनकि जतिपनि सुखशान्ति खलबलाउने हत्या हिंसा, लूटठगी, भ्रष्टाचार आदि कुराहरू हुन्छन् त्यसमा अधिकांश राजनैतिक शाक्तिको आड भइरहेका हुन्छन् । प्रत्यक्ष वा परोक्ष रूपमा राजनैतिक नेताहरूद्वारा अपराध बढाउने कार्य भइरहेको कुरा स्पष्ट छ । राजनैतिक माग मनाउनको लागि यहाँ प्रत्येक दिनजसो विभिन्न राजनैतिक दलहरूले आलोपालो गरेर बन्द र हडताल गरी जनजीवनलाई अस्तव्यस्त पारिरहेको हुन्छन्, आफ्नो अधिकारको प्रयोग

र लोकतन्त्रको अभ्यासको नाउँमा । एकचोटी बन्द हुँदा जनतालाई कति कठिन हुन्छ भन्ने सोच्ने यी राजनैतिक दल र त्यसका भातृसंगठनका नेताहरूलाई फुर्सद छैन । यिनीहरूमा थोरै मात्र पनि विवेक भएको भए हजारौंपटक नेपाल बन्द सफल भइसकेका छन् तर यसले देशलाई कति उँभोलगाए भन्ने साच्थे होलान् । आफ्नो स्वार्थसिद्ध गर्न जनतालाई दुःख दिने र जनताकै लागि भनेर निरन्तर रूपमा यस्ता बन्दको हतियारले जनतालाई निरन्तर प्रहार गरिरहेका छन् । अनगिन्ति त्यस्ता सफल बन्दले यी नेताहरूलाई पक्कै पनि सफल बनाए होलान् तर जनताको हातमा के छ, मात्र शून्यबाहेक । भय, पिडा, आशंकाले घेरिएका ती जनताहरू अनि विकल्पको रूपमा विदेश ताक्नुबाहेक अरू के गर्नु ? यसरी बन्द हुँदा हुने आजीविकाको समस्याले मानिसहरूलाई विदेशीन बाध्य पारिरहेको छ ।

नेपालमा राजनीति गर्ने नेताहरूले पठनपाठनमा लाग्नुपर्ने विद्यार्थीहरूलाई विशेषरूपमा प्रयोग गरिरहेका हुन्छन् । आफ्नो भातृसंगठनको नाउँमा आफ्नो पार्टीले गर्ने राजनैतिक कृयाकलापहरूमा उनीहरूलाई सक्रियताका साथ सहभागी बनाउँछन् । फलस्वरूप बन्द-हडतालमा सबभन्दा अग्रपंक्तिमा उनीहरू नै सक्रिय हुने गर्दछन् र समयसमयमा शिक्षणसंस्था बन्दगर्ने गरिन्छ । यसकारण साँच्चै ध्यानपूर्वक अध्ययन गर्नेहरूका लागि नेपालमा शैक्षिक वातावरण पटक्कै नभएको महसुस गर्दै विदेशमा पढ्न जाने तरखरमा लाग्छन् ।

उद्योग धन्धा, व्यापार आदिको अभिवृद्धि नै देशको आर्थिक विकासको आधार हुन् । केही अगाडिसम्म कुनै बाधाअवरोध विना चलिरहेका उद्योगधन्दामा पनि राजनीतिको प्रभावले अब धेरैजसो उद्योगधन्दाहरू धराशायी हुने अवस्थामा छन् । उद्योग तथा व्यापारमा संलग्न श्रमिकहरूको जायज माग मात्र नभई पुरानै गर्न नसकिने मागहरू अगाडि सार्दै भइरहेका बन्द, हडताल, तालाबन्दि आदि देखी उद्योगीहरू तर्सिएर अब उप्रान्त यहाँ उद्योग तथा व्यापारको लागि पूँजी लगाउनु नाफाभन्दा जोखिम बढि हुने निष्कर्श निकालिरहेका छन् । उद्योग व्यापारमा कार्यगर्ने कर्मचारीहरूलाई पनि यी नेताहरूले राजनीति गर्ने नाउँमा हडताल, बन्दगर्न उक्साइरहेका हुन्छन् वा उनीहरूलाई संरक्षण दिइरहेका हुन्छन् । जसबाट उनीहरू निश्चिन्त भएर उद्योग व्यवसायमा अवरोध पुर्‌याइरहेका हुन्छन् ।

देशमा पर्यटन उद्योगको धेरै सम्भावना भएर के गर्ने, निरन्तर भइरहने हडतालले पर्यटकहरू यहाँ निश्चिन्त रूपले घुम्ने वातावरण नभएको हवाईजहाजबाट ओर्लँदादेखि नै बन्द र हडतालको कारणले यातायातका साधनहरूको अभावाले एअरपोर्टदेखि आफ्ना गुन्ताहरू बोकेर होटेलमा हिँडेर आउनुपर्ने वातावरण यहाँ बरोबर भइरहने हुन्छ । जसबाट एकपटक आएका ती पर्यटकहरू फेरी आउन चाहँदैन र आफ्ना साथी हरूलाई नेपालमा घुम्नजाने ठाउँ नभएको सन्देश दिन बाध्य हुन्छन् ।

अब त यो देशमा राजनीतिगर्ने नेताहरू, कार्यकर्ताहरू तथा विदेशजान आँट नभएका कमजोर जनताहरू मात्र बाँकी रहने हो कि भन्ने लागिसकेको छ । देश विकास गर्नुको साटो आफ्नो स्वार्थ सत्तालिप्साले जनतालाई थर्काउने, देशका जनताहरूमा द्वेष र दुर्भावना फैलाएर आफ्नो दुनो सोझो पार्न अभ्यस्त नेताहरू र ती नेताहरूको आडमा कुनै नियम र प्रकृया र योग्यता विना नै आफूले चिताएको प्राप्तगर्न सफल राजनैतिक कार्यकर्ताहरू मात्र यो देशमा बस्नसक्ने वातावरण बनाइँदै छन् । देशका नेताहरूले अब साँच्चै देश बनाउन चाहने हो भने विभिन्न कमजोरीहरूलाई सच्याउने जमर्को गर्नुपरेको छ । भाषण, जुलुश, नारा, हड्ताल, बन्द गरेर एक अर्कामाथि द्वेष-दुर्भावनाहरू मात्र बढाउने काम भएको छ र देशलाई समस्याग्रस्त बनिसकेको छ । अब द्वेष दुर्भावनाको सट्टा परस्पर मैत्रीको वातावरण बनाउन प्रयास गरौं । देशका सबै जनताप्रति मैत्रीको कामना, करूणाको कामना, ईर्ष्यारहित समतापूर्वक जिउने वातावरण बनाउन अग्रसर हुनु नै आज देशको माग हो र देशको अस्तित्व बचाउने कार्य हो । ☸

विश्व-शान्तिका निम्ति शून्यता

✍ लोकबहादुर शाक्य

सही कुशलता भनेको चित्तलाई स्वच्छ सफा गरिराख्न सके प्राप्त हुन्छ । अझ चित्तमा मंगल-मैत्री भावना विकसित गरिराख्नु पर्‍यो । द्वेष-दौर्मनष्य भावना राखेर कडा कठोर कुरा गर्‍यो कि चित्त शुद्ध हुँदैन । अनि सुखशान्ति पनि नहुने भयो । स्नेह-सद्भाव विकसित गर्नसके अनिवार्य रूपले शान्ति-चैन हुनेभयो । फेरि सौमनष्य भरेको चित्त स्वतः सुखी हुन्छ भने दौर्मनष्य चित्त दुःख भइरहन्छ । यो प्रकृतिको अटूट नियम हो, यसलाई ऋत तथा धर्म नियामकता पनि भनिन्छ । यो प्रकृतिको अचूक नियम, ऋत र धर्मनियामकताप्रति सदा जागरूक भएर चित्तमा सौमनष्य भरिराख्ने अनि दौर्मनष्य पन्छाउने प्रयास गरिराख्नु पर्ने भयो । यस किसिमको आचरण नै सही कुशल हो अनि आफ्नो यथार्थ मंगल ।

सरलता चित्तको विशुद्धि हो भने कुटिलता मयलको फोहर हो । फेरि कुटिलतारूपी मलीनता अनर्थकारिणी हो भने विशुद्धता सर्वार्थ साधिनी हो । अझ कुटिलता सर्वहित भैरहेको छ । आफ्नो मात्र होइन सबैको हित सुख साधना भैरहेकोले सरलता स्वीकारी कुटिलता त्याग गर्नु पर्‍यो । नैसर्गिक स्वच्छ चित्त स्वभावैले सरल हुन्छ सरलता छैन भने स्वच्छता नहुने हुदा सरलता नहुने कारण तर्फ निरन्तर सचेत भैरहनु पर्छ । यसको तीन कारण भनेको तृष्ण, अहंमन्यता तथा दार्शनिक दृष्टि (तण्हा-मान-दिट्ठि) यी तीन मध्येमा कुनै पनि एकमा आशक्त भयो भने सरलता-स्वच्छा टाढा हुने हुन्छ । अनि सुख-शान्ति विहीन भएर कुखको वातावरणमा फस्ने हुन्छ ।

विपश्यना आचार्य सत्यनारायण गोयन्काकृत 'धर्म आदर्श जीवनका आधार' पुस्तकमा उल्लेख भएबमोजिम कुनै वस्तु, व्यक्ति अथवा स्थितिप्रति तृष्णा र आशक्ति भयो भने सो प्राप्त गर्न तथा अधिकार जनमाउन घटिया तरिकापनि अपनाउने हुन्छ । चोरी, डकैती, झूठ, छल, प्रपंच, धोखा आदि अकुशल काम कुरो पनि गर्ने हुन्छ । त्यतिमात्र होइन तृष्णााको प्रभावद्वारा क्रोध, रोष, द्वेष, द्रोह, दौर्मनष्य आदि दुर्भावना पनि विकसित हुँदोरहेछ । परिणामस्वरूप सुखशान्ति नभएर चित्तमा सरलता पनि नष्ट हुने हुन्छ । फेरि 'म मेरो' भन्ने भावनाप्रति आशक्ति भयो भने मिथ्या कल्पित सुरक्षा र हितसुखको निम्ति अनेक दुष्कर्मतिर अग्रसर हुने मात्र होइन आफ्नो कुरा नमान्नेसँग झगडा गरी नचाहिँदो प्रयास पनि गर्ने हुन्छ, फलस्वरूप आफ्नै हानी हुने हुन्छ । यस्तै प्रकारले साम्प्रदायिक मान्यताप्रति आशक्त भयो भने संकीर्णताको शिकार बनी सहज-सरलतालाई नराम्रो असर पर्ने हुन्छ । अझ अन्धमान्यता, कर्मकाण्ड तथा बाहिरी आडम्बरप्रति आशक्त भै अग्रसर भयो भने कल्याणको बाटो बन्द हुने हुन्छ । अनि साम्प्रदायिकताको दास भएर आफ्नो मनपरी जिद्धि गर्ने प्रवृत्ति भै आफ्नो स्वाभाविकता सहज सौन्दर्य पनि नष्ट हुने हुन्छ ।

कुटिलता, कठोरता, अभिमान, ग्रन्थि वन्धन हो भने सरलता, मृदुता, निरभिमानिता ग्रन्थि विमोचन हुने हुन्छ । ग्रन्थि वन्धन ठूलो दुःखदायी छ । सच्चा सुख त ग्रन्थि विमोचनमा छ, विमुक्तिमा छ । जब सरलता नभइकन कुटिलता अपनाउँछ तब मानसिक असन्तुलन हुने हुन्छ । यो भनेको वेचैनी, अशान्ति, व्याकुलता विकसित हुने भयो । बुझ्नु पर्ने यथार्थ कुरा त चित्त सहज-सरल अवस्थामा पर्‍यो कि मृदु, मधुर, सौम्य, स्वच्छ, शीतल शान्त हुने हुन्छ । शरीर हल्का फुल्का तथा पुलक-रोमाञ्च भरिरहेको हुन्छ । यसको परिणामस्वरूप प्रीति-प्रमोद र सुख-सौर्हाद्र पनि हुने भयो । अनि आन्तरिक प्रीतिसुख, मैत्री र करूणा बाहिर प्रकट भै आफ्नो सुखशान्ति अरूलाई पनि बाँडेर आसपास तथा चारैतिर सबै वायुमण्डल पनि प्रशन्न मुद्रामा विकसित हुने हुन्छ । त्यसैले आत्महित, परहित तथा सर्वहितको निम्ति महाअमंगलरूपी कुटिलता त्याग गरेर महामंगलरूपी सरलता अपनाउन बिर्सनु भएन ।

ज्ञानवर्धक काम कुरोलाई भित्र दिलबाट चिन्न मनन् गर्दा वज्रयान सम्प्रदायको प्रगतिशील आधारहरू सर्वप्रकारले जगतहित, समानता र धर्मसमन्वय सिद्धान्त बोध गरेर व्यवहारमा प्रयोग गर्न अनिवार्य भयो । यस उचस्तरका धर्म-दर्शन कार्यान्वयन गर्न आदरणीय विपश्यना आचार्य सत्यनारायण गोयन्काज्यूको उक्ति 'बुद्धधर्म धर्म

होइन, हिन्दुधर्म धर्म होइन, क्रिश्चियनधर्म धर्म होइन, मुश्लिमधर्म धर्म होइन, धर्म धर्म हो' यथार्थ रूपमा बुझ्नु पऱ्यो । यसको आशय भनेको एकमात्र धर्ममा आशक्ति भयो भने साम्प्रदायिक भावना प्रकट हुनसक्छ । आफ्नो धर्मसंस्कृति माने पनि अरू धर्मप्रति अन्यथा नसोची सबै धर्मको उद्देश्य भनेको कुशल, मङ्गल, सेवा, काम-कुरो गर्ने मैत्री, करूणा, समान, भावना, विकसित गर्ने नै हो भनेर वोध गरी सबै धर्मप्रति समन्वयात्मक भावना विकसित गर्न सके मात्र विश्व शान्तिको निमित्त योगदान हुने हुन्छ ।

लेखको मुख्य मनसाय कुटिलता त्याग गरेर सरलता अपनाई जीवन सार्थक गर्ने कार्यमा प्रज्ञापारिमिता दर्शनका सिद्धान्त शून्यता ज्ञान सघाउ हुने देखिएकोले यहाँ उल्लेख गरिएको छ । साधारण रूपले मात्र विचार गर्दा शून्यता शब्दको अर्थ केवल रिक्तता, केही नभएको भन्ने मात्र बोध हुन्छ । तर त्यो नभई यसमा उच्च कोटीको दर्शन समावेश भएको छ । देशना प्रवचन सुनेर, अध्ययन गरेर ज्ञान हासिल गर्न सकिन्छ । तर प्रज्ञा भनेको अरूबाट ज्ञान लिने नभै आफ्नै चित्तद्वारा गम्भीर रूपमा विचार विमर्श गरेर अनुभव गरी यथार्थ रूपमा वो गर्नु पर्ने धारणा हो । संसारमा जे जति वस्तुहरू जड होस् वा चेतन तिनीहरूको कुनै न कुनै नाम हुन्छन् । सबै नामहरूलाई कल्पित स्वभाव भनिन्छ । जो वास्तवमा छैन । कल्पित स्वभावका नामलाई निःस्वभाव वा शून्य भनिन्छ । शरीरमा म मेरो भन्ने अहंकार ममकार पनि कल्पित नाम मात्र हुन् । शरीरको अङ्गप्रत्यङ्ग तथा अणुअणुमा खोजेपनि 'म' भन्ने भेटिन्दैन, केवल अविद्या-अज्ञान मोहले गर्दा शरीरमा म मेरो भन्ने कल्पना गर्दछ । सारा वस्तुमा रहेको नाम मात्र फिकिदिनसके पनि वस्तुहरू अनिर्वचनीय स्वभावका हुन पुग्छन् । जड वा चेतन वस्तुको नामबाट हुने सारा आशक्ति क्षीण भएर जान्छ । स्तुति-प्रशंसा तथा निन्दाबाट हुने अभिमान र क्रोध आदि विलीन भएर जाने हुन्छन् ।

सारा जड वा चेतन वस्तुहरू दुई वा धेरै वस्तुहरूको संयोगले बनेका हुन्छन् । अर्थात् अवस्था परिवर्तन वा भौतिक तथा राशायनिक परिवर्तन भई बनेका हुन्छन् । यसरी बनेका वस्तुहरूलाई प्रतीत्यसमुत्पन्न वस्तु भनिन्छ । प्रतीत्यसमुत्पादको मुल कुरा के छ भने यो वस्तु हेतुप्रत्यय पाएमा यो वस्तु हुन्छ, यसको उत्पत्ति भएमा यो उत्पत्ति हुन्छ भन्ने कार्यकारण भावको नियमलाई प्रतीत्यसमुत्पाद भनिन्छ । संसारमा हेतुप्रत्ययको संयोगले बनेका अनन्त वस्तुहरू छन् । ती सबै संवृति सत्य (व्यवहार) को दृष्टिले सत्य हुन्, परमार्थ सत्य (निर्वाण) को दृष्टिले जादु जस्ता हुन् भनी भावना गर्न सकेमा सबै वस्तुहरूको आशक्ति हट्ने हुन्छ । बुद्धधर्म वैज्ञानिक भएको कुरा द्वादशाङ्ग प्रतीत्य समुत्पाद (अविद्या, संस्कार, विज्ञान, नामरूप, षडायतन, स्पर्श, वेदना, तृष्णा, उपादान, भव, जाति, जरामरण) बाट प्रमाणित हुन्छ । यसलाई भवचक्र पनि भनिन्छ । अनिश्वरवादको सिद्धान्त पनि यसबाट प्रमाणित हुन्छ ।

❁

बुद्ध तिमी आऊ

- देवेन्द्रराज शाक्य, बुटवल

शताब्दीऔं अगाडि तिमीले
शान्तिको सन्देश छरेथ्यौ
समयको प्रवाहसँगै
मानिस आ-आफ्नै स्वार्थमा
डुब्दै गए,

तिमीले दिएको शान्तिको सन्देश
बिर्सदै गए,
आज देशमा अशान्ति छ
हत्या, हिंसा, भ्रष्टाचार, ब्यभिचार चुलिंदैछ,
महिला, बालबालिका, गरिब, निमुखामाथि
अत्याचार बढ्दो छ
मानिसमा देवत्वको ऱ्हास भई
दानवत्व बढ्दोछ

आऊ बुद्ध फेरी आऊ
यस धरतीमा पुनः आऊ
हतियार बोक्ने हातमा
कलम समाउन सिकाऊ
पिडैपिडाको घाउमा
मलम लगाउन आऊ
अशान्त यो देशमा
शान्ति छर्न आऊ

बुद्धशिक्षा -विश्व वातावरणको रक्षा

✍ शिशिल चित्रकार

आजभोलि विश्वको तापक्रम, वायु, खडेरी, अतिवृष्टी, अनावृष्टि, समुन्द्रको जलसतह, हिमालको हिउँ पग्लिने आदि समस्याहरूको बारे निकै चर्चापरिचर्चा हुन्छन् । संसारको विनाशका यस्ता प्रसंगहरूमा मानवको कस्तो भूमिका रहन्छ ? विकासशील राष्ट्रहरूले यसको जिम्मा विकशित राष्ट्रहरूलाई दोष देखाउने, विभिन्न खालको उद्योग कलकारखानाबाट प्रदूषित ग्यासहरूलाई जिम्मेवार ठऱ्हयाउने प्रयाश मात्र गरेको देखिन्छ । हालसालै मिति २०६७।२।२२ मामात्र विश्ववातावरण दिवस मनाइयो र यसमा पनि विभिन्न प्रकृतिजन्य प्रसंगहरूको कुराकानी मात्र भयो तर सबैभन्दा ठूलो कुरा व्यक्तिको धर्मको सम्बन्ध प्रकृतिसंग जोड्ने जमर्को देखिएन ?

आज वन जंगल, तापक्रम, पानी आदिमा वातावरणको प्रसंग चल्छ तर समाज विश्वको अराजकता, अनैतिकता, लूट, डकैती, भ्रष्टाचार आदि मानवीय चरित्रको वातावरणसम्बन्धी कुनै अन्तर्राष्ट्रिय गोष्ठी, कार्यक्रमको आयोजना हुन्छ वा हुँदैनन् भन्ने सवाल उठाउनु आवश्यक भइसक्यो । के मानवीय चरित्रभन्दा ठूलो र मुख्य वातावरण विश्वमा अरू कुनै हुन सक्दछ ? सारा संसार यो साढे तीनहातको शरीरमा भएको, वातावरणको उद्गम यही सोच, चित्त हुन् भन्ने कल्पना पनि गर्न सक्दैनन् ?

धर्म एक एक व्यक्तिको : धर्म एक एक व्यक्तिको हुन्छ, **'एकं एव चरे धम्म'** एक एक व्यक्तिले धर्म आचरण गर्दछ भने समाजको कल्याण हुन्छ । जब सबै जंगल सुक्खा हुन्छ, हामी चाहन्छौं कि जंगल पुनः हराभरा होउन्, तब सबै बृक्षहरूलाई आवश्यक पानी दिनु पर्दछ । जब सबै रूखले आवश्यक पानी प्राप्त गर्छ तब सबै जंगल हराभरा हुन्छ । त्यसैगरी सबै व्यक्ति धर्मवान नभई समाजलाई शान्ति छाओस्, सुखी होस् भनी कामना गरेर समाजमा शुख र शान्ति आउन सक्दैन ।[1] आजको विश्वको माहौल, वातावरण प्रदूषित हुनुमा धर्मवान व्यक्तिहरूको अभाव हो वा होइन ? धर्मवान व्यक्तिहरूको अभाव, विश्व-वातावरण प्रदूषित भएको विभिन्न प्रसंग चलेकोमा मानव चरित्रबारे कुरा नउठ्नु नै विश्व-वातावरण विनाशको सबभन्दा ठूलो कमीकमजोरी हो वा होइन ? आज मानव चरित्र केन्द्रित शिक्षाको उचित व्यवस्थापनविना विश्वको वातावरण दिनानुदिन ह्रासोन्मुख हुनुमा के को आश्चर्य ?

एकजना शाक्य राजकुमारको प्रसंग राख्नु उचित हुनेछ कि राज कुमार भृग सद्धर्मको सम्पर्कमा आएपछि श्रद्धापूर्वक प्रव्रजित भएर विपश्यना साधनामा लिन हुनुभयो । तर बारम्बार अल्छिपनले बाधा पुऱ्याएपछि चंक्रमण गरेर ध्यान गर्न थाल्नुभयो र उच्चस्थानमा गई ध्यान गर्दा निंद्राको कारणले माथिबाट लड्नुभयो । तर यो घटनाबाट विचलित तथा हतोत्साहित हुनुको साटो साधनामा झन लिन हुनुभयो र मनलाई सजक गर्नुभयो र समाहित पनि । त्यस अवस्थामा **ततो मे मनसिकारो योनिसो उपज्जथ** अर्थात् मेरो मनमा योनिसोमनसिकार जाग्यो, सम्यक् संकल्प जाग्यो, **आदिनवो पातुरहु** यो चित्त र शरीर प्रपंचप्रति जुन आशक्ति छ त्यो कति खतरनाक छ, यो बोध भयो, यस्को परिणामस्वरूप, **निब्बिदा समतिट्ठथ** यो प्रपंचप्रति निर्वेद जाग्यो र मन स्थीर भयो भनी व्यक्त गरे । **यसरी नै ततो चित्त विमुच्चि मे** यसबाट मेरो चित्त विमुक्त भयो, सबै संस्कारबाट छुटकारा मिल्यो, **पस्स धम्म सुधम्मतं** हेर धर्मको यो सुधर्मतालाई हेर, महिमालाई हेर, महत्तालाई हेर, **तिस्सो विज्जा अनुप्पत्ता** मैले तीनवटै विद्या प्राप्त गरें, **कतं बुद्धस्स सासन** र बुद्धको शासनको शिक्षालाई पुरा गरें[2] भनी व्यक्त गरे ।

सुरक्षित र असुरक्षित : जेतवन विहारमा ध्यान गर्दा गर्दै कोशल राजा प्रसेनजितले असुरक्षाको भयावहप्रति विचार गर्नुभयो । को सुरक्षित छ ? को असुरक्षित छ ? हात्ती, घोडा, रथमा सवार वा पैदल, अंग रक्षकसहित पनि कुनै पनि व्यक्ति तबसम्म सुरक्षित हुन सक्दैनन् जबतक शरीर, मन र चित्तको दुराचारबाट विरत हुन सक्दैनन् । शरीर, मन, वचनबाट हुने दुराचारबाट भित्री सुखशान्ति हराउदछ र मन आकुल व्याकुल हुन्छ । **सुख पाउनको लागि दुराचारबाट बच्नु पर्दछ र असली सुरक्षा आफ्नो आचरण सुधार नै हो ।** यो सम्झी बुद्धसँग आफ्नो सम्यक् संकल्प बताउँदा, उनले उपदेश दिंदै भन्नुभयो-

कायेन संवरो साधु, साधु वाचाय संवरो ।
मनसा संवरो साधु, साधु सब्बत्थ संवरो ।
सब्बत्थ संवुतो लज्जी, रक्खितोति पवुच्चतीति ।

शरीरको संयम राम्रो छ, राम्रो छ वचनको संयम । मनको संयम राम्रो छ, राम्रो छ सबैको संयम । जुन लज्जावान व्यक्ति सबै प्रकारको संयम गर्दछ, त्यही सुरक्षित छ ।[3]

धन-सग्रह : आज संसारमा मानिसको अज्ञानता वा मुर्ख्याइको कारणले धन-संग्रहलाई नै सुखको कारण मानी, जस्तोसुकै दुराचरण गरी धन-संग्रहमा उद्यत हुनबाट संसार नै असुरक्षित भइरहेको छैन ? धनको कारणले घर परिवार, समाज, विश्वमा देखापरेको युद्धलाई बुझ्न सकिरहेको छैन ?

हालसालै भारतको मेघालयमा नेपाली भाषीप्रति खासी भाषीहरूले गरेको आक्रमण, हत्याको कारकतत्व के हो ? कजिकस्तानमा उब्जेकीहरूलाई लखेट्नु, सयौं मानिसहरूको ज्यान जानु, ७० हजार मानिसहरू उब्जेकिस्तान पलायन हुनुमा कुनमा कुन कारक तत्व जिम्मेवार छ ?

पुत्त म'त्थि धनम्मत्थि–इति बालो विहञ्ञति ।
अत्ता हि अत्तनो नत्थि– कुतो पुत्ता कुतो धनं ?

अर्थः मेरो छोरा छ, मसँग धन छ भनी चिन्तन गरेर बस्ने मुर्खजनहरू दुःखित हुन्छ । आफ्नो शरीर नै आफूले भने भै छैन भने पुत्रादि धन आफूले भनेजस्तो कहाँ हुन्छ ?[4] (धम्मपद, ६२)

वास्तविक संसार र वातावरण : विश्ववातावरण दिवस मनाउने, तापक्रम, ग्यास, रसायन, ईन्धन, बन जंगल आदिको यावत कुरा हुन्छ तर व्यक्तिको आफ्नो भित्री संसार, वातावरण मनको कुरा हुँदैन ? आर्यसत्यको अनुभूति पाउन, शरीरको पंचस्कन्धको कारणले हुने राग, द्वेष, मोहलाई बुझी त्यसलाई निर्मूल गरी **वास्तविक सुख पाउन शरीरको भित्र नै साक्षात्कार गर्न सकिन्छ, बाहिर होइन । दुःखबाट मुक्त हुने मार्ग आर्य अष्टांगिक मार्ग शरीरको भित्र नै छ, बाहिरी संसारमा होइन ।**[5]

यस अर्थमा आज जुन संसार, वातावरण वातावरण भन्ने जुन हौआ छ, त्यो आफै अपूर्ण मात्र होइन, दिग्भ्रमित पनि छ । वास्तविक संसार, वातावरण, मानिसको शरीर भित्रै छ, र मन, वचन, शरीरबाट हुने अकुशल कर्मबाट विरत नभई, विश्व-संसार र वातावरणको उच्चारण गर्नु समेत गलत हुनेछ र संसार भयावहतर्फ उन्मुख मात्र हुने हुन्छ । आजको वास्तविकतालाई हृदयंगम गर्न सकिन्छ वा सकिंदैन ? व्यक्तिको आफ्नो शरीरको क्रियाकलाप बुझ्ने शिक्षा, प्रचारप्रसारको कस्तो अवस्था छ ? वास्तविक र सही प्रचारप्रसार भन्दा बाहिरी खोक्रो प्रचारप्रसारतर्फ मात्र उन्मुख भएको हो वा होइन ? वास्तविक संसार शरीर र वातावरण दूषित हुनाका कारण व्यत्ति स्वयं नै हुन् भने यस्को प्रदूषणबाट जोगाउन पनि व्यक्तिको शिक्षा नै महत्वपूर्ण निर्विवाद छ । तसर्थ विश्व वातावरण प्रदूषित हुनबाट जोगाउन बुद्धशिक्षा आजको आवश्यकता हो ।

(Footnotes)

1 गोयन्का, सत्यनारायण, निर्मल धारा धर्म की (हिन्दी) विपश्यना विशोधन विन्यास, धम्मगिरि, इगतपुरी, मार्च १९९५, पृ. ३५

2 सत्यनारायण गोयन्का, जागे मंगल प्रेरणा (हिन्द), यशपाल जैन, सस्ता साहित्य मण्डल, दिल्ली, ई.स. १९९०, पृ.२२५

3 उही पृ. १६४–१६५

4 भिक्षु अमृतानन्द (अनु.), धम्मपद (पाली–नेपालभाषा) काठमाडौं, धर्मकीर्ति बौद्ध अध्ययन गोष्ठी, बि.स. २०४७

5 पूर्वोक्त पादटिप्पणी २, पृ. १८८

बुद्ध भजन

– सरिता तुलाधर 'उपासिका'
विराटनगर

सुन न साथी सुन न बुद्धको नाम जपन
मायाको संसार ठुलो छ यसमा नपरन
बसौं न साथी बसौं न बुद्ध विहारमा
भजन किर्तन गरौं न राखेर बुद्धलाई मनमा ।

गर्भको पीडा भोगेर आयौं हामी संसारमा
सुख र दुःख आई नै रहन्छ हाम्रो यो जीवनमा
जति दुःख पाए पनि दुःखी नहुनु
धेरै सुखी भए पनि ठूलो नहुनु

बुद्धले कहिले लोभलाई आफ्नो ठानेनन्
रीसको आगोमा जलेर मर्न कहिल्यै चाहेनन्
धनी र गरीबको भिन्नता उहाँले कहिल्यै जानेनन्
ईर्ष्या र मोहमा उनी कहिल्यै परेनन्

नेपालभाषा

"धर्मनिरपेक्षता"य् ब्वलंगु भ्रम व निवारण

✍ लाभरत्न तुलाधर

जनप्रदर्शनया लिउ

जनआन्दोलन ११२० क्वचाःगु बखतय् नेवाः समुदाय दुने तचकं चर्चा व बहसया विषय जूगु खः व 'धर्मनिरपेक्ष राज्य' या मुद्दा ! अबले आपालं आपाः थनया बौद्ध संस्थातय्सं छुं भचा गृहकार्य नं याःगु दु । थुकिया हे लिच्वःकथं यैँया सारा सतक छस्वा जुइक चकं-दबू न्ह्यःने च्वनेथाय् मदयेक थुकिया समर्थनय् 'मि-ब्वज्या' जूगु खः । थ्वहे ताकाय् सीघः विहारय् न्ह्याःगु छगू सहलह मुँज्याय् महेन्द्रयात पासा धाइम्ह छम्ह नामधारी वज्राचार्यं अन थुकथं प्रस्ताव तल- 'धर्मनिरपेक्ष धालकि धर्मयात हे वास्ताकिस्ता मयाइगु राज्य जुल; उकिं न्हूगु संविधानय् हिन्दूराज्यया थासय् 'धर्म-निष्पक्ष राज्य' धकाः च्वकेमाः ।

नायोपिं छाय् उदासीन

थ्व जूगु थौं २० दँ क्यन । आःतले नं स्वनिगः या गुलिखे नांजागु बौद्ध संघ-संस्था कुबिया भाःपा च्वंपिं प्रबुद्ध पदाधिकारी धायेके योपिं तःम्हखे मनूतय् न्ह्यपुइ थुगु भ्रम उथेंतु थाय्कया च्वंगु खनेदत । व छु धाःसा 'धर्मनिरपेक्षता' धैगु कम्युनिष्ट पार्टीतय्सं न्ह्यःने हःगु मांग । अले थुकिया अर्थ नं धर्मया अपेक्षा (आशा) मयाकीगु, बरू उपेक्षा (हेला) याइगु राज्य खनेदुगुलिं धर्मय् आस्था तइपिं मनू वा संस्था थुज्यागु प्रस्तावया समर्थन मखु विरोध यायेमाः । थुकथं वर्तमान इलय् स्थानीय व राष्ट्रिय जक मखु अन्तर्राष्ट्रिय स्तरय् थ्यंगु थनया बौद्ध संस्थातयगु मुँज्या, सहलह वा गोष्ठीस थुगु मुद्दा (एजेण्डा) य् तचकं म्हो जक चर्चा जुइगु याः । मुँज्यां पास यानाः आधिकारिकरूपं संविधान सभाय् वनाः मांग योयेगु ज्या ला भं हे तापाना च्वन तिनि । न्ह्यसः खः थुगु मुद्दायाता भीसं खःकथं थुइका च्वना कि मच्वना ?

अज्ञानता धैगु अविद्या

गुग्वारा चाकु नयाः नं चाकु सवाः मथूम्ह धाःथें वंगु ३० दँ तक हिन्दू घोषित राज्यया अनेक शोषण व प्रताडनां नं थ्व बौद्ध संस्थाया बौद्ध (?) नायःत छाय् म्हुतुइ धउफिना च्वन जुइ ? थुकिया कारण निता जुइफु । न्हापांगु कारण, थुमिसं थ्व विषयस अध्ययन हे मयाःनि, उकिं थःगु अज्ञानताय् धकिं तयेत हिन्दू राज्यवालातय्गु दुराशयपूर्ण भ्रामक प्रचारयात मौन स्वीकृति बियाच्वन । अले मेगु कारण जुइफु- गथे ब्राह्मणवादी व पुरोहितवादीतय्सं जनतां धर्मय् आस्था तंकल कि थःपिनि दानापानी हे थेकान मदया वनीगु भयं जनतायात लखय् मिखा कंकेत अनर्गल प्रलाप यानाच्वन कि अनादि कालं निसें देवभूमि, तपोभूमि व बुद्धजन्मभूमि जुया च्वंगु नेपाःयात धर्म सापेक्ष हे याकेमाः निरपेक्ष मुख ।

एकताया आधार समानता

नेपाःया विभिन्न जातिस पुरोहित्याइ यानाच्वंपिं थीथी जातिया वर्तमान लजगाः स्वयेगु खःसा मुश्किलं ५-७% मनूत जक जजमानी पेशाय् ल्यनाच्वंगु दइ । प्रगतिशीलपिं लामा, वज्राचार्य व ब्राह्मणतय्सं आधुनिक शिक्षा हासिल यानाः देशविदेशय् अनेक क्षेत्रय् ज्या यानाः दां व नं कमे याना च्वंगु ध्वदुइ । थुथु अवस्थाय् मांया प्वाथं पिहाँवयेव गुरूजु धायेके योपिं, थःगु जन्म शाक्य कुलय् जूगु नितिं थःथम्हं बुद्धया वंशज (?) कथं हंके योपिं मनूतय्गु क्वपुलांगु बिचाः व दुराग्रह थितिमल्लया जमानाय् जक ल्वइ सिवें थौंया ईयात कतायेफमखु । छगू सभाय् थ्व च्वमिं आवंलि भीसं नेवाः एकता क्वातुकेत छलपोल व बिज्याहुँ धायेगु पल्सा छि व भासँ शब्द छ्यलाः बौद्ध समानता छुयेनु धैगु प्रस्ताव तया । अन हे छम्ह गुभाजुं 'थुजोपिं कमनिष्ट तयत बौद्ध सभाय् न्ववाके मज्यू' धाल हँ ।

जःमूमाः हनेगु गथे

भीगु समाजय् गुर्जु जुया जीवनयापन यानाच्वंपिं ल्याय्म्ह वर्ग नं मदुगु मखु । तर म्हाइपुगु छु धाःसा

इपिं मध्येय् तचकं म्हो जकस्यां आधुनिक शिक्षा व बौद्ध दर्शन थुइका तःपिं जुइ । थुगु अवस्थाय्, थौंया शिक्षित जय्मांपिनि अनेक प्रश्न व जिज्ञासा निवारण यायेगु क्षमता अभाव जुइगु हे जुल । अले आपाःस्यां छगू हे जक लिसः बियाः म्हुतुप्वाः तिकेत स्वइ कि शंकराचार्य नेपाः (गाल) य् बुद्धधर्म ध्वंश याःगु जूसां थ्वयात थःगु कुशलतां म्वाकातःपिं हे वज्राचार्य वर्ग खः । थुकी आपालं अंश सत्यता नं दु जुइ । तर थौंया मून्ह्यसः धैगु वर्तमान बौद्ध समाजयात गुकथं छधी-छपाँय् यायेगु धैगु हाथ्यां लामा, भन्तेलगायत वज्राचार्य वर्ग न्ह्यःने दँ वःगु चायेकेमाः ।

गुरू बुद्धया चेला मखुला ?

हिन्दूधर्मयात 'विघटनकारी' धाइ । छाय्धाःसां वहे समाजया मनूतय्त वर्णाश्रम-धर्म नामं ब्राह्मण, क्षेत्री, वैश्य व शूद्र धकाः थवंथवय् जायेमछिंक सांस्कृतिक रूपं हे फायातल । थुकिं समाज व राष्ट्र हे अत्यन्त कमजोर, जर्जर अवस्थाय् थ्यंकल । थ्वहे वास्तविकतायात ध्यानय् तयाः जुइमाः बुद्धया संघय् जात व सम्प्रदाय निरपेक्ष कथं न्ह्याम्हं प्रव्रजित जुइपुगु विनय विधान जुल । थुकियात शब्दय् जक लिमकुनेमा धकाः थःगु जीवनकालय् हे तथागतं उच्चकुल धाःपिन्त छखे लिकाः निम्न कुलं वःपिन्त निं न्हापालाक संघय् प्रवेश याकल । थ्वया उद्देश्य खः लिपा प्रव्रज्या काःपिं उच्चकुलयापिसं थःपिनिगु पुलांगु घमण्ड त्याग यानाः निम्नकुलपिंत वन्दना धया ।

धर्म शब्दया छ्यायेमाःगु अर्थ

वास्तवय् खँग्वःया आशय पाखे बिचाः मयासे केवल शाब्दिक अर्थ लगेयाःगुलिं नं सःस्यूपिं व ब्वनातःपिं मनूत नं 'धर्मनिरपेक्ष' शब्दं भ्रमित जुयाः मनोगत अर्थ ब्याख्या याना जूगु खनेदत । सुं मनू गुगु धर्मय् आस्थावान वा गुगु सम्प्रदायनाप संबद्ध जुइगु व मजुइगु धैगु खँय् राज्यनीतिं समर्थन वा विरोध मयाइगु पद्धतियात Secularism धाइगु खः । थ्व बिचार अनुकरणीय जूगुलिं विविध धर्मावलम्वी समुदायं बास यानाच्वंगु भारतय् स्वाधीनता लिपा दयेकूगु संविधानय् हिन्दू खँग्वः दयेकल- 'धर्मनिरपेक्ष' । थुकिया वास्तविक अर्थ सद्धर्म निरपेक्ष मखु सम्प्रदाय निरपेक्ष धकाः थुइकेमाः । छाय्धाःसा धर्म जक धायेबले भ्रीथाय् तःगू अर्थ पिज्वइ, गथे स्वभाव, नियम, अनुशासन, प्रकृति आदि । थुपिं मदयेक ला राज्य हे न्ह्याये फइमखु, शासन नं न्ह्याइमखु ।

द्यो थुइके मफुतकि ग्वाज्यः

बुद्धधर्मया प्रामाणिक ग्रन्थय् नं थुजोगु हे भ्रम जुइफुगु छगू शब्द दु- देवता । बुद्धधर्म, थेरवाद थजु वा महायान-वज्रयान, थुमिसं देव, देवी वा देवता दु धकाः स्वीकार याइ । तर ईश्वर (माने सर्वव्यापी व सकतां सदां स्वयाच्वंम्ह, सकतां यायेफुम्ह छुं नं सत्ता) माने याइमखु । उकिं बौद्ध-दर्शनयात अनीश्वरवादी धाल । आः थुकी भ्रम गुकथं जुलले धाःसा, द्यो=देवता=ईश्वर कथं थुइका च्वन । भ्रीसं सिउकि सुं मनू तचकं हे कर्तव्यनिष्ठ व इमान्दार जुलसा वयात 'व मनू ला द्यो हे का' धया च्वनानि । उकिं मनू द्यो जुइफु, तर ईश्वर मखु । कारण ईश्वर धैगु चीज छुं मदु । ☸

ईनाप-अनुरोध

आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर या ८४ क्वःगु बुदिंया लसताय् आनन्दकुटी विहारय् थी थी कथंया धार्मिक ज्याभ्वःस सकसितं ब्वनाच्वना । थ्व हे वइगु श्रावण १३ गते निसें ज्याभ्वः न्ह्याइगु खःसा १९ गते महापरित्राण ज्याभ्वः न्ह्याइ । थी थी कथंया ज्याभ्वःया लागि सुं गुम्हंसिनं यथाश्रद्धा ग्वहालि याना दिइ फु, याना बिज्याये फु ।

सहयोगया अपेक्षा यानागु जुल ।

आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप

८४ औं जन्मोत्सव समारोह समिति

आनन्दकुटी विहार, स्वयम्भू, फोन : ४२७१४२०

E-mail: anandakutivihar@ntc.net.np

दशपारमिता-४

दान पारमिता

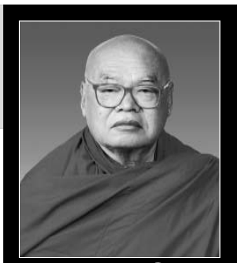

✍ आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप

दान पारमिता हे भिगु बोधिसत्व चर्याय् न्हापांगु चर्या खः । दान पारमिताया लक्षण हे परित्याग खः, बीगु वस्तु लिसे लोभ तापाकेगु थ्वया रस खः, अले वस्तुकय् प्यमपुनेगु थ्वया प्रत्युप्रस्थान । दानया साधारण अर्थ खः, बीगु । बीगु धयागु हे कुशल कार्य । अले थ्वया सम्बन्ध वस्तु व चित्त लिसे जुइ । छाय्धाःसा वस्तुकय् प्यपुना लोभरूपी अकुशलया विपक्ष गुण अलोभ स्वतः कुशल चेतना खः । लिसें संकीर्ण स्वार्थ उन्मुख दिशाया विपरीत उदार व विस्तृर्ण परार्थ धयागु स्वभाव कुशल-प्रवृत्ति खः । न्हापां निसें थःके स्वचाना जिगु-जिगु जित-जित धया च्वंगु बुलुगु लोभयात व वया आधार मोहयात मदयेका छ्वयेगु अर्थय् थ्व परमार्थ जुया च्वन । उकिं हे आयु, वर्ण, सुख, बल व प्रज्ञा (ज्ञान) लायेत धका जक दान यायेगु बोधिसत्वया पारमिता गुण धर्म जुइ थाकुइ । थथे दानया फल इच्छा मयाःसां हे प्राप्त जुइगुली प्रार्थना यायेवं व मूलतः अज्ञानया स्वभाव नं जुल । लोकुत्तर पाखे न्ह्यज्यायेगु अभ्यासया क्रमय् पूर्ण यायेगु पारमिता गुगुं कथं संसार पाखे जक चाःहिलेगु रूपं जुइ मखु । थथे इच्छा याना जक दान ब्यूसा व दां त्याये बीगु व ब्याज कायेगुथें जक जुइ । उकिं लोभ मदयेका निर्वाणार्थ यायेगु पारमिताय् गुणात्मक व धनात्मक सांसारिक भोग विलास प्राप्तिया इच्छा याइ मखु । यदि सुनानं थथे दानया फल भव-भोग जक लक्ष्य तल धाःसा व दान वट्टगामी पुण्य जुइ, विवट्टगामी अर्थात् संसारया क्षुद्रतौँ च्वय् वनेगु संसार-मुक्तियागु विवट्टगामी पुण्य जुइ मखु । अले वट्टगामी पुण्य विवट्टगामी कार्य सिबे उत्तम जुइ मखु । थ्व प्रसंग बांलाक थुइकेत भीत सङ्खपाल जातक (५२४) लुमंके बहःजू ।

बोधिसत्व दुर्योधनं ऋषि प्रव्रज्या जुया वंम्ह थः अबु नाप लाः वंबले नागराजा खन । वयात नं नागरजाया वैभव यल । दानादि कुशल कार्य याना शङ्खपाल धयाम्ह नागराजा जुया जन्म नं जुल । तर ताकाल मदुवं हे वया नाग भुवनया ऐश्वर्य खना वाक्क वल । अले हानं त्यागादि गुण धर्म पालन यायेगु बिचाः जुल । पुखू सिथय् अथें च्वं च्वं वल । अबले हे शिकारं निराश जुया वःपिं ल्हाः फुसुलु तिनिपिं शिकारीत छथ्वः अन थ्यंकः वल । इमिसं वयात खन । अले थ्व नागयाला जूसां नये धका वयात दायेगु घाः यायेगु यात । नागराजं सह याना सुंक च्वं च्वन । वं थःगु शरीर हे उत्सर्गया इच्छा यात । 'सुयात जिगु छ्यंगु माः वं जिगु छ्यंगु यंकि । हानं सुयात जिगु ला यः, वं ला यंकि ।' धका वं थःत समर्पण याना च्वंगु खः । उकिं याःयाःथें याकाः, पाःपाःथें पायेका च्वंम्ह नागयात खनेवं अलार धयाम्ह छम्ह सज्जन वया शिकारीतयेत नाग तोतके बिल । शिकारीत अलारं ब्यूगु धन द्रश्य ज्वना वनेवं नागराजा शंखपालं अलारयात थःगु नाग भुवनय् ब्वना यंकल । नाग भुवनय् थ्यंका अलारं छं अथे छाय् थःत जूगु कष्ट सह याना धका न्यंबले बोधिसत्व शङ्खपालं धाल,

मनुस्स योनिं अभिपत्थमानो
तस्मा परक्कम ततो करोमि ।

अर्थात् जिं मनुष्य योनिया कामना याना थ्व पराक्रम याना च्वना । थ्वया कारण निसन्देह थ्व हे खः, मनुष्य लोकं तोता मेगु गुगुं लोकं शुद्धि व संयम बांलाक याये मज्यू, मफु । मनुष्य योनि प्राप्त याना हे जक जाति व मरणं अन्तत्व प्राप्त याये फइ ।

ऐश्वर्यया निसारता व वया भोगय् दुने च्वंगु अतृप्त स्वभाव थ्व बाखनय् दु । दुर्योधनं दान व शीलया फल भोगया कामना याना मनुष्यत्व फुकल । परिण्थर्नािामतः नागराजा खङ्खपाल जुया थःगु प्राण उत्सर्ग याना हानं मनुष्यत्व तुं कामना याये माल । उकिं नित्त क्यंगु कथावस्तुया थ्व जातक दानशीलादि पारमिताया लक्ष्य गथे जुइमाः क्यं । लिसें विवट्टगामी पुण्य यायेगु पारमिताया उद्देश्य जुइ धयागु खँ नं स्पष्ट याः । 'बोधिचर्यावतार' या शब्दय् धाःसा चित्तया उत्सर्ग

वृत्ति हे दान पारमिता खः ।

थ्व चित्तया उदारता व उत्सर्ग-वृत्ति न्ह्यागु क्षेत्रय् नं माः । थ्व हे मानव-जीवनया मंगलप्रद कार्य खः । उकिं दानयात महामांगलिक गुण धर्म मध्यय् छगू याना तःगु दु । अफ न्हेगू सत्पुरूष धनय् छगू धन, प्यंगु संग्रहनीय सारय् प्रथम गुण धर्म नं त्याग हे धया तःगु दु ।

'दान'या व्यापक अर्थ थुइकेत अनेक कथं विचाः यायेमाः । थ्वया निर्तिं दान बीगु वस्तु वा तत्व कथं, दान ग्राहक व दान दाताया दृष्टि थ्वया विवेचना जुइगु बांलाइ । अफ स्तर कथं अले लिपा थ्वया व्याख्या जुइमाः ।

विविध दान

दान बीगु वस्तु वा तत्व कथं अनेक दु । उकी आमीस दान, अभय दान व धर्मदान कथं स्वंगू दु ।

आमीस दान : दान वस्तु वा तत्व रूपं अनेक कथं दु । अथे नं सम्पूर्ण प्रकारया बाह्य पदार्थ सुयातं बीगुयात 'आमीस' दान धाइ । दान न्ह्याम्हसितं बिये ज्यूगु अर्थय् दान पदार्थ थुलि उलि धयागु हे मंत । बोधिसत्वं सुयात छुमाः व तक बाहिरिक वस्तु फ्वने हे म्वाःक बी । खः, थ्व बी न्ह्यः बोधिसत्वं सुयातं दुःख कष्ट मजुइकेगु पाखे दृष्टि तइ । अले आयुध, शस्त्र, मद्य आदि अनुचित कार्यय् मल्वःगु वस्तु बी मखु । नये मज्यूनिम्ह बिरामीयात भोजन बीगु, नाय्या ल्हातय् चुपि बीगु, पालिम्हसित तलवार बीगु आदि ज्या बोधिसत्व पाखें जुइ मखु । भिं जुइगु, उपकार जुइ अर्थय् न्ह्याबलें न्ह्यागुं वस्तु न्ह्याम्हसितं बीगुली गबलें बोधिसत्वया ल्हाः लिचिली मखु । नयेगु-त्वनेगु, पुनेगु-च्वनेगु, तीगु आदि बीगु पदार्थया उकिं थुलि उलि धयागु धलःपौ हे मदु । खः, भिक्षु संघया निर्तिं आवश्यक वस्तुया परिमाण दया चतुप्रत्यय दान धाः वने फु । भिक्षान्न, चीवर वस्त्रादि अष्ट परिष्कार, विहार, शयनाशन वा निवास स्थान व भैषर्य वासः हे चतुप्रत्यय खः । थथे हे कुसा, लाकां, दतिवन वा छु तक तःधंगु चीधंगु पदार्थ दु व ब्याक्क माःबले माःम्हसित माक्क हित व उपकारक जुइक बीगुयात हे आमीस दान धाइ ।

थथे आमीस दान बीबले बोधिसत्वपिनि चित्त अकम्पित अविचलित जुइ । विसह्य जातकं (३४०) थ्वयात स्पष्ट कथं थुइका ब्यू । विसह्यं न्हिन्हिं दान ब्युब्युं इन्द्रया आशन क्वात । वयागु दान खण्डित यायेत वायगु सम्पूर्ण वैभव हे लोभ याना बिल । कलाःम्हं दान बीत माः वनं ईचा, खुरपा व खिपः छपु सिबे लुइके मफु । तर विसह्य विचलित मजू । घाँय् लया नं बच्छि दां दान बीगु यात । अफ खुन्हु तक दान ग्राहक अप्वः दयेयं थः घाँय् लया दुहाँ वःगु धेबा फुक्कं दान बिल । अले निराहार व सूर्यया तेजं मिखा तिनमिन धाया गोतूबले वयाके इन्दं वयागु दानया कारण न्यन । वं थ्वया लक्ष्य मात्र बुद्धत्व जुया च्वंगु खँ न्ह्यथन ।

कथंह...

धर्मोदयको वृहत बौद्ध सभा सम्पन्न

५ आषाढ, काठमाडौं । धर्मनिरपेक्षताको सुनिश्चितता र जनगणनामा बौद्धहरूको सहभागिताको विषयलाई मुख्य विषयवस्तु बनाई धर्मोदय सभाले वृहत बौद्ध भेलाको आयोजना गरेको छ । संविधान सभाका अध्यक्ष सुवास नेम्वाङ्ले भेलाको उद्घाटन गर्दै- "अब धर्मनिरपेक्षता, गणतन्त्र र संघीयताभन्दा राष्ट्र कुनै पनि हालतमा पछाडि फर्कन सक्दैन तर त्यसको दस्तावेजलाई संविधानतः व्यवहारमा लागू गर्न सम्बद्धपक्ष चनाखो हुनुपर्नेछ" भनी भन्नुभयो । धर्मोदय सभाका अध्यक्ष पं. बद्रीरत्न वज्राचार्यको सभापतित्वमा आयोजित भेलामा एकीकृत नेपाल कम्युनिष्ट पार्टी माओवादीका नेता सुरेश आले मगर, नेकपा एमालेका नेता भरतमोहन अधिकारी, नेपाली काँग्रेसका नेता आनन्द प्रसाद ढुंगानाले धर्मनिरपेक्षता अपरिहार्य रहेको भन्दै आफ्ना सम्बद्ध दल धर्मनिरपेक्षताकै पक्षमा उभिने प्रतिवद्धता जाहेर गर्नुभयो ।

कार्यक्रममा लुम्बिनी विकास कोषका उपाध्यक्ष आचार्य कर्मा साङ्बो लामा शेर्पा, लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयका उपकुलपति प्रा. डा. त्रिरत्न मानन्धर, सभासद् पद्म ज्योति, धर्मोदय सभाका महासचिव सुचित्र मान शाक्य, सल्लाहकार गुरूमाँ धम्मवतीलगायतले सो भेलामा बोल्नुभएको थियो । सोही भेलाबीच विगतमा भैं बुद्धशासनिक क्षेत्रमा योगदान पुऱ्याउनुहुने नेपालका संघनायक पूज्यपाद भिक्षु बुद्धघोष महास्थविर, डा. त्रिरत्न मान तुलाधर, प्रा. नीलवीर सिंह कंसाकार, स्वयम्भू महाचैत्यमा सुनको जलपलगायत पुनः निर्माण दाता छिरिङ्‌ ग्याल्चोलाई अभिनन्दन गरिएको थियो । वरिष्ठ उपाध्यक्ष लक्ष्मीदास मानन्धरले धन्यावाद ज्ञापन गर्नुभएको सो सभा सचिव त्रिरत्न तुलाधरले संचालन गर्नुभएको थियो ।

अनिच्चावत संखारा

जन्म :

बि. सं. २०२३/११/१

मृत्यु :

बि. सं. २०६७/२/२७

दिवंगत मोह्‌न सिं मह्‌र्जन

मेरा सुपुत्र दिवंगत मोहन सिं महर्जनको ४३ वर्षको उमेरमा असामयिक निधन भएको १३ औं दिनको पुण्यतिथिमा उनको निर्वाण कामना गर्दै हामीलाई दुःखद् घडीमा समवेदना एवं सहानुभूति प्रकट गर्नु हुने सम्पूर्ण परिवार-आफन्तजन र हितैषीहरूमा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछौं ।

सुगति कामना गर्नेहरू

आमाः हरिमाया महर्जन

श्रीमति : शारदा महर्जन

छोरा : सुमन, सुजन, सुसन महर्जन

छोरी : मोनिका महर्जन

दिदी : सानु मैयाँ, नानु मैयाँ महर्जन

भिनाजुः आशा काजि, बस नारायण महर्जन

भान्जा : इन्द्र/सानु छोरी डंगोल, दिपेन्द्र/शशी डंगोल, आशिष

भान्जी : इन्द्र लक्ष्मी/विनोद डंगोल, चन्द्र लक्ष्मी, सरिता, सरिना, अस्मिता, रिना, दिना, मतिना

नाति : विजेन डंगोल

मरूढोका टोल, काठमाण्डौं, फोन. नं. ४२१२४२६

The Simple Essence of Buddhism

✍ Suwarna Shakya
Om Bahal, KTM

Lord Buddha has expressed many things for the salvation of sentient beings. Most of those things are told to the monks. To state thins to the monks means the medium of commencement of Wheel of Law. Buddha has ordered the monks to tell to each household, each village and individual about his preaching by saying that" O monks! Go ahead in such a way that gives happiness and does welfare of all being". Buddha has delivered most of his preaching in the Jetavana resting monastery of noble businessman Anathapindika of Sravasti. The monks have also asked to the Lord Buddha only if there is anything that they could not understand. The lord also uses to tell selectively to the monks repeatedly in the way that they can understand. As far as we can not understand the life cycle of this world, till then, no one can raise his life. After understanding this issue, then such person is considered having knowledge of wisdom. The person who possesses the knowledge of understanding use to be leading the matter of the benefit and welfare of both the self and other. It is said that the reason to be involved in such matter that does not do benefit for the self and other means the ignorance. This world becomes dark because of ignorance whereas the knowledge of understanding destroys the darkness and it becomes glittering and radiant. The victory is gained in the painful world through the knowledge of understanding or the 'Prajna'. There won't be any doubt in this type of triumph.

The reason behind the creation of great fear in the heart that can be pure, peaceful and clear is ignorance and all those things, which make obstacle and turmoil, is also lack of knowledge or ignorance. This ignorance doesn't mean only not knowing or not understanding but also understanding reversely not in the way to understand correctly. Thus, getting depressed with anyone by being bored is also because of that ignorance. Therefore, to understand many things of terrible darkness like fire of desire, hatred and allurement that project in creation inside man will be the good study of this topic. Those who can go ahead by realizing this type of things along with the knowledge of understanding or 'Prajna' is called the real monk. In saying so, it becomes proved that there is great importance of 'Prajna'. While exploring about what is this type of 'Prajna', we came to know that this is due to the reason that is shown here and that comes visible here the six substances such as science-substance and earth-substance which has intellects collected in one place. And we have to watch realistically and realize the faith from the substance becoming good or bad, And to imagine the mind by observing through the true site of knowledge realizing such matter beforehand is called 'Prajna'. Now, in the case of what mind is then we come to understand that it is a place where the knowledge comes to stay. In the same way, it becomes easy to know what the substance means that is all the places that the sky is occupying.

Man is sandwiched by the ritual. Lord Buddha has tried to liberate people from suffering by convincing us about impermanent matter as people use to forget themselves by being occupied in this ceremony. Regarding how this word has become impermanent, it is due to eloping of this ritual by taking the form of sense, anguish and desire. In this way, because of each reason each object is

created, this world is being existing. The foetus of individual soul is seen by the integration of four things such as earth, water, light and air, and then the sense is made by imagining the appeared things as the form. This is why all the materials including grain and fruits and so on come into existence by amalgamation of three objects namely air, water and hot light in one place. We have to understand that this form means only the name but no pure object. To understand this, we need 'Prajna' or the knowledge of understanding. We could not understand that the foetus is made this way or how there materials are made without having the knowledge of understanding. The theists say that all these things are created due to the influence of God but it is not so. Anything is created because of the feeling of cause and effect by gathering of various objects in one place. That is why this so called object is destructive and transitory. One thing is there due to another thing. This is the *cause and effect* reason of Lord Buddha. In the same way, the suffering is there due to desire and because of that suffering, desire is developed. This world is being existed due to this kind of phenomenon. Thus, people could not get rid off from this worldly earth. This is why the science could gain the outcome as it imagines. This is why it is said that the faith is created thought the seed of faith and desire is created through the seed of desire. Now, coming upon what is the job well and heart peaceful. Now it becomes proved that there is suffering because of not understanding due to lack of 'Prajna' and sensual passion is created due to that not understanding and due to that reasons people use to suffer by plunging in this worldly existence.

The next thins that Lord Buddha has told is soulless. The soulless means not the object that is considered soul but the object that goes ruining. It is due to this object called "Soul" that won't let us realize the matter of others being destroyed though we get destroyed by being ruined. People get engaged in their essential needs by getting absorbed in impermanency because they become unconscious by loosing the 'Prajna'- formed consciousness. Because all these essential needs are getting extinct by being temporary is this object called soul. In some religion, it is believed that this object called soul doesn't get extinct or disappeared. To understand Buddhism is also in this point. Lord Buddha has called those creatures destitute of understanding knowledge or the 'Prajna' who are destroying themselves due to desire by realizing the Soul as appearance, anguish, desire, science and sense. This is the explanation of the transitory nature of the soul. That is why this object called religion is it self soulless. How to call the 'Soul"? The main object of creature which doesn't know that suffering is happening there. it is seen automatically that it is soulless as it is unwise. Regarding this topic, if we look upon the object that nearer to us, we can understand that our life in accord to our body is made of five elements. And these five elements are also destructive in themselves, then how that object called the soul remains in between such object? In this way, Buddha's main principle is being the way to distinguish impermanent, suffering and soulless.

Those people are called wise people who follow the way of relieving the pain by realizing that there is pain. We can say that it is the conclusion of all these discussion that there remains no pain and pleasure in the heat of wise main who can understand the things that is happening, had happened and that is going to happen. The five organs that we are embracing have the functions that don't suit to each other, even thought the place where all those five senses take refuge is the heart. Therefore, we are calling that heart as our self. People won't have any place for refuge if that heart is not there. Hence, the

importance of the human body is there only when the heart exists in that body. In the time of heart wandering outside, our body remains as empty log. Since the suffering and anguish is found by that heart, the wise person goes ahead by prohibiting the pain and anguish, There will be no body remains as empty log, Since the suffering and anguish is found by that heart, the wise person goes ahead by prohibiting the pain and anguish. There will be not pain and pleasure in the heart of wise man and such condition is called *'Prajnaparmita'* or the limits of wisdom. This virtue of limits of wisdom is also called Buddha's religion. Since Buddha understands the knowledge of understanding, he is called *"Sugata"* or the Buddha. The way that Sugata followed is known as "Sugati" or the path of good-going. The path of good-going means the eloping of hatred that is in element of heart and the elimination of "I" and "Mine". The ability to see by wiping out the feeling of regression that remains dissolved in heart is called Right Vision which is part of Eightfold Path. Viewing in this way, the "Sangha" or the "Community of Believers" that is made of unified form of intellect- wit and all and is combined of clear pure 'Prajan' which has no mixing of knowledge or ignorance is called Buddhism.

Buddha has himself said that if anyone uses the things in practical life that he has explained then we should understand that such person has known Buddhism. By calling it the religion of Buddha, he has explained it in this way that by leaving the indecent thinking such as past's, future's things that have happened and again we should do this or that, thing should be done this or that after our death and realizing in the present whether we will remain in future or not or understanding what will happen and leaving the "Karma" or the action that has happened unknowingly in the past, to know What will happen next is Buddhism. The aim of Buddha's teaching is to explain and let us understand the things that we are unaware of such as how is I, is I exists or not, who is I, from where the sentient being called I came from, where will this go etc. If anyone goes to refuge leaving beyond the knowledge and intellect by taking the off-track and praying that let this or that happen to me, not trying to understand is the above mentioned way then such person has not seen the Buddha.

It is said in this way mentioning the topic of failure that the motion of pain means the hell. The evil conduct that is done by coordinating three things namely the body, speech and mind is the real regression. The reason behind befalling of suffering in mankind is because they speak one thing and does another thing and they became happy in other's drawback by keeping envy inside their mind at the period of disaster. The people who does so and feels pain in others benefit is the sufferer of pangs of hell. The heaven of pleasure or the *'Sukhawati-bhuvana'* which is imagined in Buddhism, that is the condition of gaining superior place by remaining in pious charity feeling through body, speech and mind and being desire less with the transient element. There is such place in this planet where men have set their feet by not let the men themselves not knowing it, such as going towards the destructiveness by not knowing the imagining of bad imprudence claiming that he is only working because his character is filled with morality. In the way the imprisoned bird feels freedom when it is sent free by leaving the discrimination between men and tossing the filth of heart and similarly the teaching that lead us towards the knowledge of leading to the brightness from the darkness and send us to the right track from the off track we've taken is the religion of Buddha or Buddhism. ☸

बौद्ध गतिविधि

आनन्दकुटीमा २५५४ औं बुद्धपूर्णिमाको उपलक्ष्यमा विशेष कार्यक्रम सम्पन्न

१३ जेठ २०६७, स्वयम्भू । बुद्धको जन्म, संबोधिलाभ तथा महापरित्राण त्रिसंयोगदिवस २५५४ औं बुद्धपूर्णिमा, बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा बुद्धजयन्ती समारोह समिति, २५५४ को तत्वावधानमा विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गरी सम्पन्न गरियो । नेपालको ऐतिहासिक आनन्द कुटी विहारमा सम्माननीय प्रधानमन्त्री माधव कुमार नेपालको प्रमुख आतिथ्यत्व एवं समारोह समितिका अध्यक्ष नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको सभापतित्वमा बौद्ध सार्वजनिक सभा सम्पन्न भयो । सम्माननीय राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवबाट प्राप्त शुभकामना सन्देश वाचन गरिएको सो सभामा सम्माननीय प्रधानमन्त्री माधव कुमार नेपाल, संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर, मित्रराष्ट्र श्रीलंकाका महामहिम राजदूत थोसपाल हेवागे, थाइलैण्डका महामहिम राजदूत मारिस साङ्गियाम्पोङ्साले मन्तव्य दिनुभयो ।

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष एवं आनन्द कुटी विहारका प्रमुख आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, सम्माननीय प्रधान सेनापति छत्रमान गुरूङ्, सभासद्हरू भिक्षु आनन्द, नविन्द्रराज जोशी, ध्यान गोविन्द रंजित, हितमान शाक्य, महामहिम जापानका राजदूतलगायत अन्य विशिष्ट अतिथिहरूको सहभागितामा पंचशील प्रार्थनापछि शुभारम्भ गरिएको सो सार्वजनिक बौद्ध सभामा समारोह समितिका महासचिव संघरत्न शाक्यले स्वागत भाषण गर्नुभयो । यसरी नै समितिका उपाध्यक्ष रमेश मानन्धरले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो ।

बुद्धपूर्णिमाका दिन विहानै आनन्द कुटी विहारमा अवस्थित लंकाराम चैत्यको गर्भभित्र निधान गरिएको पवित्र बुद्धको अस्थिधातु सर्वसाधारणका लागि दिनभर धर्मानुकुल प्रदर्शन गरिएको थियो । आनन्द कुटी विहार परिवार तथा श्रीलंकाली राजदूतावास परिवारको सहभागितामा विशेष पूजाविधिका साथ पवित्र अस्थिधातु चैत्यको गर्भबाट दर्शनका लागि बाहिर ल्याउने र सोही दिन धार्मिक विधिपूर्वक पुनः चैत्यको गर्भभित्र निधान गरिन्छ ।

बुद्ध जयन्ती समारोह समितिले विगत पाँच दशकदेखि निरन्तर रूपमा हजारौं भक्तजनहरूलाई खीर-क्षीर भोजनको आयोजना गर्दै आएअनुरूप यस वर्षमा पनि हजारौं संख्यालाई क्षीर भोजन गराउने कार्य चसान्दो मानन्धर परिवारको व्यवस्थापनमा सम्पन्न भएको छ भने सो क्षीर भोजनको लागि आवश्यक आर्थिक व्ययभार कालिमाटीवासी मंगलदास मानन्धरले सौजन्य गर्नुभएको थियो ।

कुमार भन्तेको ८४ औं जन्मोत्सव मनाइने

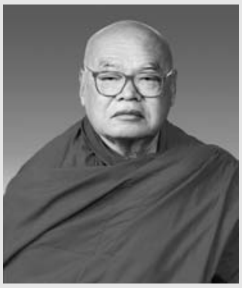

८ अषाढ, काठमाडौं । आनन्द कुटी विहारका प्रमुख, आनन्द भूमिका प्रमुख सल्लाहकार, अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष त्रिपिटकाचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको ८४ औं जन्मोत्सव यही आउँदो श्रावण १३ देखि १९ गतेसम्म सप्ताहव्यापि विभिन्न धार्मिक-सामाजिक कार्यक्रम आयोजना गरी मनाउने भएको छ । आनन्द कुटी विहारको (गुठी) कार्यकारिणी बैठकले नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको धर्मानुशासकत्व एवं भिक्षु मैत्री महास्थविरको अध्यक्षतामा ११ सदस्यसहितको आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर ८४ औं जन्मोत्व समारोह समितिको गठन गरेको छ । सो समितिमा भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविर उपाध्यक्ष, भिक्षु कोण्डन्य सचिव, भिक्षु पियदस्सी कोषाध्यक्ष, जुजुभाई तुलाधर सहकोषाध्यक्ष, भिक्षु प्रज्ञारत्न, भिक्षु शरणंकर, प्रा. सुवर्ण शाक्य, ज्ञानकाजी शाक्य, संघरत्न शाक्य र सुरेश महर्जन कार्यकारिणी सदस्य हुनुहुन्छ ।

सप्ताहव्यापी कार्यक्रमअन्तर्गत निबन्ध प्रतिभालगायत अतिरिक्त कृयाकलाप, आनन्दभूमिसम्बन्धी अन्तर्क्रिया, वृद्धाश्रम तथा अनाथाश्रममा दानप्रदान, रक्तदान, ग्रन्थ प्रकाशन, श्रावण १९ का दिन महापरित्राण आदि धार्मिक कार्यक्रम आयोजना गरिने भएको छ । आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरको ८४ औं जन्मोत्सव समारोहमा सम्बद्ध समस्त श्रद्धालु उपासकउपासिकालगायत जो कसैले पुण्य संचय गर्न सकिने भनी सहयोगको लागि आह्वान गरिएको छ ।

भिक्षु महासंघको वार्षिक सभा हुने

६ अषाढ, काठमाडौं । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघले महासंघको एकदिने वार्षिक साधारण सभा आउँदो २०६७ आषाढ २२ गते मंगलवारका दिन विश्वशान्ति विहारमा गर्ने निर्णय गरेको छ । सभामा उपस्थित हुन आवश्यक सदस्यता प्राप्तिको प्रकृया पुरा गरी सम्बद्ध सबैलाई उपस्थितिका लागि सचिव भिक्षु धर्ममूर्तिद्वारा जारी गरिएको पत्रमा हार्दिक आह्वान गरिएको छ ।

ललितपुरमा विशेष समारोह

१२ जेष्ठ, २५५४ औं बुद्धजयन्ती समारोह समिति, गुजिबहाल-ललितपुरद्वारा आयोजित विशेष कार्यक्रम सम्मानित राष्ट्रपति डा. रामवरण यादवले बौद्ध झण्डत्तोलनसहित समुद्घाटन गर्नुभयो । समितिका अध्यक्ष जगतमुनी शाक्यको सभापतित्वमा विशेष समारोह सम्पन्न भएको थियो । २१ फीटको बुद्धमूर्ति अनावरण गरिएको सो सभामा मूर्तिक दाता आजु पूर्ण बहादुर शाक्यलाई सम्मान गरियो । सप्ताहव्यापी विभिन्न कार्यक्रमको आयोजना गरियो ।

लुम्बिनीमा बुद्धपूर्णिमा

१३ जेष्ठ, काठमाडौं । बु. सं. २५५४ को उपलक्ष्यमा लुम्बिनी विकास कोषको आयोजनामा विभिन्न धार्मिक तथा सामाजिक कार्यक्रमको आयोजना गरियो । लुम्बिनी परिसरमा विभिन्न धार्मिक व्यक्तित्वहरूलाई सम्मान गर्ने कार्यमा नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविर, विश्वशान्ति विहारमा प्रमुख भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविर, आनन्दकुटी विहार संस्था तथा अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजका अध्यक्ष भिक्षु मैत्री महास्थविर,

अनागारिका धम्मवतीलाई लु. वि. कोषका अध्यक्ष डा. मिनेन्द्र रिजालले एक समारोहकाबीच सम्मापत्र प्रदान गर्नुभयो । समारोहमा सम्मानित भिक्षु मैत्री महास्थविरले लुम्बिनीको इतिहासमा पुरातत्वविद् फुहरर् मात्र होइन केशर शम्शेरको योगदानको समेत कदर हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । वर्तमान लुम्बिनीलाई आजको स्थितिमा पुऱ्याउन थेरवादी भिक्षुहरूको अमीट योगदान रहेकोमध्ये गोटिहवामा पहिचान गर्नुहुने भिक्षु धर्मालोक महास्थविरको अथक प्रयास स्मरणीय भएको चर्चा गर्दै धर्मनिरपेक्षताको सुनिश्चिताका लागि सम्बद्ध पक्ष चनाखो हुनुपर्नेमा जोड दिनुभयो । साथै आसन्न जनगणनामा बौद्धहरूले सचेतता अपनाउन नसके विगतमा जस्तै मिथ्यांककै हावी हुने हुँदा समयमै जनगारण कार्यलाई चुस्त बनाउनु पर्नेछ भन्नुभयो । कार्यक्रममा प्रमुख अतिथि मिनेन्द्र रिजालले लक्ष्मीनाथ अधिकारीद्वारा लिखित, अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजद्वारा प्रकाशित महामानव शान्तिदूत नामक महाकाव्यको विमोचन गर्नुभयो । बुद्धभूमि लुम्बिनीको समुचित विकासका लागि सम्बद्ध सबैबाट रचनात्मक सहयोग हुनुपर्ने र सरकारबाट पनि यसको विकासको लागि निरन्तर सहयोग जारी राख्नुपर्ने भनी प्रमुख अतिथि मन्त्री रिजालले बताउनुभयो । सभामा उपाध्यक्ष आचार्य कर्मासाङ्बो लामा गुरू, सचिव राजेन्द्र मगर आदिले बोल्नुभयो ।

यस्तै बुद्धजयन्तीकै अवसरमा सम्पन्न जिल्लास्तरी अन्तर माध्यमिक बौद्ध हाजिरी जवाफ प्रतियोगितामा तेनुहवा मा. वि. ले प्रथमस्थान प्राप्त गर्न सफल भए । अन्तर्राष्ट्रिय बौद्ध समाजले युनिएम एससित मिलेर विभिन्न रचनात्मक कृयाकलापलगायत रक्तदानको कार्यक्रम आयोजना गरेको थियो ।

बुटवलमा बुद्धपूर्णिमा

१३ जेष्ठ, बुटवल । २५५४ औं बुद्धजयन्तीको उपलक्ष्यमा विविध कार्यक्रको आयोजना गरी पद्मचैत्य विहार संचालक समितिको आयोजनामा बुटवलमा बुद्धपूर्णिमा मनाइएको छ । बौद्ध युवा ज्ञानमाला संघको संयोजनमा रक्तदान तथा प्रभात फेरी, शाक्य समाज-बुटवलको संयोजनमा धर्मनिरपेक्षता बारे विचार गोष्ठी, धर्मोदय बुटवल शाखाको संयाजनमा हाजिरी जवाफ प्रतियोगिता, बौद्ध महिला संघ-बुटवलको संयोजनमा दीप प्रज्ज्वलन आदि रचनात्मक कार्यक्रमको आयोजना गरियो । समितिका अध्यक्ष संघरत्न शाक्य तथा विमल बहादुर शाक्यले विभिन्न कार्यक्रममा मन्तव्य व्यक्त गर्नुभयो ।

थेचोमा पुरस्कार वितरण

१३ जेष्ठ, थेचोस्थित वेलुवनाराम विहारमा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई समाजसेवी तथा संस्कृतिविद उपासक मोतिलाल शिल्पकारले एक समारोहबीच प्रेरणा पुरस्कार वितरण गर्नुभयो । प्रमुख अतिथि उपासक शिल्पकारले परियत्ति शिक्षालाई अफ व्यवस्थित गर्दैजान सम्बन्धित निकाय सकृय हुनुपर्ने बताउनुभयो । सो केन्द्रका केन्द्राध्यक्ष भिक्षु उत्तमको संयोजकत्वमा प्रेरणा पुरस्कार वितरणको सम्पन्न भयो ।

ज्ञानकीर्तिमा बुद्धपूर्णिमा

१३ जेष्ठ, काठमाडौं । नयाँ बजारस्थित नवनिर्मित ज्ञानकीर्ति विहारमा प्रथमवार विभिन्न कार्यक्रमसहित २५५४ औं बुद्धजयन्ती मनाइएको छ । भिक्षु उपतिस्सको उपस्थितिमा बुद्धपूजा र धर्मदेशना भयो । स्थानीय वासीहरूकै सहभागितामा विभिन्न साँस्कृतिक बाजागाजासहित बुद्धमूर्तिको नगर परिक्रमा गरिएको सो उत्सवमा विशेष गरी ज्यापु समुदायको उल्लेखनीय सहभागिता रहेको थियो । सोही दिन वरिष्ठ ध्यानाचार्य सुश्री नानी मैयाँ मानन्धरको रहोवरमा एकदिने ध्यानसाधनाको कार्यक्रम आयोजना गरिएको थियो ।

विराटनगरमा बुद्धपूर्णिमा

१३ जेष्ठ, विराटनगर । विराट बौद्ध संघको आयोजनामा विभिन्न सप्ताहव्यापी कार्यक्रमसहित २५५४ औं बुद्धजयन्ती समारोह सम्पन्न भयो । ७ गते देखि विहानी बुद्धपूजा, ज्ञानमाला भजन र धर्मदेशना कार्यक्रम संचालन गरियो । उपासिका संघले १२ गते कल्पवृक्ष दान, बौद्ध संघले शान्ति-पदयात्राको आयोजना गरेको थियो । बुद्धजयन्तीका दिन संघको अध्यक्ष मोहन प्रसाद शाक्यको सभापतित्वमा आयोजित सभामा काठमाडौंबाट निमन्त्रित भिक्षु मेधंकरले मानव जीवनमा बुद्धको शान्तिशिक्षाको महत्व बारे उपदेश गर्नुभयो । सभामा संघका वरिष्ठ सल्लाहकार धर्मकुमार हलुवाइले मन्तव्य दिनुभयो । सभामा उपासिका संघबाट मायादेवी ताम्राकारलाई दोसल्ला ओढाई सम्मान गरियो । यसरी नै दिवंगत मातापिता ललित देवी र बुद्धरत्न उदासको स्मृतिमा विहार हाताभित्र मन्च निर्माण गरिदिने पुत्र महेन्द्र, रवि, विरेन्द्र तुलाधरलाई सम्मान गरियो ।

संघका उपाध्यक्ष ऋद्धि हर्ष वज्राचार्यबाट स्वागत मन्तव्य, चन्द्रिका शाक्यबाट धन्यवाद ज्ञापन गरिएको सो सभा संघका सचिव सत्य नारायण ताम्राकारले संचालन गर्नुभयो । कार्यक्रमअन्तर्गत विहार निर्माणका लागि डा. शेखर कोइरालाबाट रू. ५०००/-, मायादेवी ताम्राकारबाट रू. २५००/-, कर्ण कुमारी शाक्यबाट रू. १२००/- र विद्या लक्ष्मी श्रेष्ठबाट ११११/-, ऋद्धिहर्ष वज्राचार्यबाट भाउजुको स्मृतिमा रू. १०००/- आर्थिक सहयोग प्राप्त भएका छन् ।

बुद्धमूर्ति हस्तान्तरण

१५ जेष्ठ, तानसेन । ज्ञानमाला संघ, आनन्द विहारको पहलमा लुम्बिनीको राजकीय थाई बुद्ध विहारबाट प्राप्त बुद्धमूर्ति सुगन्ध विहार रिडीलाई एक धार्मिक समारोहबीच हस्तान्तरण गरियो । सुगन्ध विहार, ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष सुवर्ण लाल कक्षपतिले विहारको बारेमा जानकारी गराउनुभएको सो कार्यक्रममा ज्ञानमाला संघका अध्यक्ष राजेन्द्र मुनी शाक्यले ज्ञानमाला संघको गतिविधिसहित विगतमा पनि संघमार्फत चिर्तुङ्धारा, वामी टक्सार, धरान र सुगन्ध विहार-रिडी मा हस्तान्तरण भैसकेको व्यहोरा प्रकाश पार्नुभयो । संघका उपाध्यक्ष रत्नमान वज्राचार्यले स्वागत गर्नुभएको सो कार्यक्रम संघका महासचिव गम्भीर मान शाक्यले संचालन गर्नुभ यो ।

संघनायक महास्थविर जन्मोत्वस सम्पन्न

१८ जेष्ठ, ललितपुर । नेपालका संघनायक, अग्गमहासद्धम्मजोतिकधज, नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका आजीवन शिक्षाध्यक्ष पूज्यपाद भिक्षु बुद्धघोष महास्थविरको ९० औं जन्मोत्सव विभिन्न धार्मिक कार्यक्रमसहित सम्पन्न भयो । पूज्य भिक्षु महासंघबाट एकदिने महापरित्राण, भिक्षु, श्रामणेर तथा अनागारिकाहरूलाई भोजन दान, निःशुल्क स्वास्थ्य शिविर, विशेष दीपप्रज्वलन, भिक्षु सुमेध महास्थविरबाट धर्मदेशनालगायत रचनात्मक गतिविधिअन्तर्गतश्री सुमंगल विहार बौद्ध संघ, लुँखुसीमा नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरको उपाध्यायत्व तथा अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविर, अ. ने. भि. महासंघका निवर्तमान उपाध्यक्ष भिक्षु ज्ञानपूर्णिक महास्थविरको समुपस्थितिमा ४५ जना कुलपुत्रहरूलाई अल्पकालीन श्रामणेर

प्रव्रज्या प्रदान गरी अन्तर्राष्ट्रिय भावना केन्द्र, शंखमूलमा १० दिने ध्यान शिविरमा संलग्न गराइएको थियो । म्यानमाः र श्रीलंकाका महामहिम राजदूतहरूको उपस्थितिमा सम्पन्न प्रव्रज्या समारोहमा काठमाडौं महानगरपालिकाका पूर्व चर्चित मेयर केशब स्थापित र नेपाः राष्ट्रिय पार्टीका अध्यक्ष डा. केशब मान शाक्य पनि श्रामणेर प्रव्रजित हुनुभएको थियो ।

संघाराममा धर्मरक्षिताको मूर्ति-स्थापना

२६ जेष्ठ, नेपालको पहिलो भिक्षु तालिम केन्द्र संघाराम भिक्षु तालिम केन्द्रका एक संस्थापिका अनागारिका धर्मरक्षिता (रत्नमाया शाक्य, क्वाः बहाः मयूजु) को गत वर्ष २०६६ जेठ ७ गतेका दिन देहावसान भएको थियो । संघाराम विहारका संरक्षक दाताको रूपमा योगदान पुर्‍याउनुभएकी दि. अनागारिका धर्मरक्षिताको वार्षिक पुण्यतिथिको अवसरमा महापरित्राण पाठको आयोजना गरी उनको अर्धकद-सालिक स्थापना गरिएको छ ।

परियत्ति विद्यार्थीहरू पुरस्कृत

२८ जेठ, काठमाडौं । बौद्ध महिला संघ, नेपालको व्यवस्थापनमा परोपकार हाइस्कूलमा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाका उत्तीर्ण विद्यार्थीहरूलाई अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका निवर्तमान अध्यक्ष आचार्य भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले एक समारोहबीच पुरस्कार प्रदान गर्नुभयो । प्रमुख अतिथि श्रीलंकाली राजदूतका धर्मपत्नीले समारोमा संघकै सदस्य रीना तुलाधरलाई नेपाल प्रज्ञा प्रतिष्ठानको प्राज्ञ पदमा नियुक्त हुनुभएकोमा कदरस्वरूप दोसल्ला ओढाई सम्मान-पत्र प्रदान गर्नुभयो भने यसरी नै स्वयम्भू चैत्यमा सुनको मोलम्बा लगाउन आर्थिक व्ययभार गर्नुहुने दाता गेलेक छिरिङ् तथा सोही कार्यअभिभार सफलतापूर्वक सम्पन्न गरेबापत रश्मी शाक्यलाई दोसल्लासहित सम्मान-पत्र प्रदान गरियो । सभामा प्राज्ञ रीना तुलाधरलगायत सम्मानित व्यक्तित्वहरू, संघका उपाध्यक्षहरू डा. केशरी वज्राचार्य, सुश्री वीना कंसाकार, महासचिव मीरा ज्योति, कोषाध्यक्ष कृष्णकलीले बोल्नुभयो ।

परियत्तिको दीक्षान्त तथा पुरस्कार

२९ जेठ, काठमाडौं । अखिल नेपाल भिक्षु महासंघद्वारा संचालित नेपाल बौद्ध परियत्ति शिक्षाको बु. सं. २५५३ मा सम्मिलित ४७ औं पटकको दीक्षान्त र पुरस्कार वितरण कार्यक्रम परियत्तिकै सम्पर्क सचिवालय विश्वशान्ति विहारमा एक समारोहबीच सम्पन्न भयो ।

परियत्तिका विभिन्न तहमा गरी उत्तीर्ण करिब ३१०० विद्यार्थीहरू मध्ये बोर्डस्थान प्राप्त, सद्धम्म कोविद, सद्धम्मपालक उपाधि प्राप्त जम्मा ३४ जना विद्यार्थीहरूलाई प्रमुख अतिथि महामहिम श्रीलंकाका राजदूत थोसापाल हेवागेले पुरस्कार तथा प्रमाणपत्र वितरण गर्नुभयो । भिक्षु महासंघका निवर्तमान भिक्षु कुमार काश्यप महास्थविरले प्रतिज्ञा वाचन गराई विद्यार्थीहरूलाई दीक्षित गर्नुभयो । भिक्षु महासंघका सचिव भिक्षु धर्ममूर्ति महास्थविरले स्वागत गर्नुभएको सो समारोहमा लुम्बिनी बौद्ध विश्वविद्यालयका उपकुलपति प्रा. डा. त्रिरत्न मानन्धरले नेपालमा प्रचलित थेरवाद, महायान तथा वज्रयान बुद्धधर्मको अध्यापन कार्य थालनी गर्न प्रयासरत भएको बारे औंल्याउनुभयो ।

अखिल नेपाल भिक्षु महासंघका अध्यक्ष भिक्षु बोधिसेन महास्थविरको सभापतित्वमा सम्पन्न सो समारोहमा त्रिभुवन विश्व विद्यालय बौद्ध अध्ययन केन्द्रीय विभागका प्रमुख सह-प्राध्यापक डा. मिलनरत्न शाक्यको उपस्थिति रहेको सोही कार्यक्रममा ने. बौ. प. शि. का केन्द्रीय सहपरीक्षा नियन्त्रक भिक्षु निग्रोधबाट वार्षिक प्रतिवेदन प्रस्तुत, कार्यक्रम संयोजिका सुश्री अमिता धाख्वाले धन्यवाद ज्ञापन गर्नुभयो । स्मरणीय रहोस् २५५३ के परियत्ति सद्धम्म कोविद अन्तिमवर्ष परीक्षामा भिक्षु पदुमले बोर्डप्रथम स्थान हासिल गर्नुभएको थियो, हाल उहाँ उच्च शिक्षा अध्ययनका लागि श्रीलंकामा अध्ययनरत हुनुहुन्छ ।

बौद्ध संगीत जागरण सम्पन्न

२९ जेठ, काठमाडौं । बु. सं. २५५४ को उपलक्ष्यमा तेश्रो बौद्ध संगीत जागरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ । बौद्ध संगीत जागरण समिति, पिम्बहाल, ललितपुरको आयोजना तथा सुभाषित ज्ञानमाला संघ, गणमहा विहारको व्यवस्थापनमा भएको सो कार्यक्रम नेपालका संघउपनायक भिक्षु अश्वघोष महास्थविरले एक धार्मिक समारोहबीच उद्घाटन गर्नुभयो ।

काठमाडौं, ललितपुर, भक्तपुर, कीर्तिपुर, फम्पि आदि क्षेत्रबाट ३८ वटा भजन समूहको सहभागिता रहेको संगीत जागरणको उत्कृष्ट गायन तथा संगीतमा अन्नपूर्ण ज्ञानमाला भजन खलः, असन र उत्कृष्ट रचना समूह विधामा बालकुमारी भजन खलः, ललितपुरलाई कार्यक्रमका सभापति भिक्षु शोभित स्थविरले विशेष सम्मान-पत्र प्रदान गर्नुभयो । प्रसिद्ध गायिका रमणा श्रेष्ठको संयोजकत्वमा विभिन्न धार्मिक गतिविधिसहित संगीत जागरण कार्यक्रम सम्पन्न भएको छ ।

अनुशासन र नैतिकता विहीन व्यक्ति पशुभन्दा पनि तुच्छ हुन्छ । यसैले राष्ट्रिय जीवनका हरेक आयामहरूमा उदाहरणीय अनुशासन र नैतिकता कायम गर्न आजैदेखि आफैंबाट त्यसको शुरूवात गरौं ।

नेपाल सरकार

सूचना तथा संचार मन्त्रालय

सूचना विभाग